

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Speciální pedagogika předškolního věku

**Studijní obor
(kombinace):** 7506R012

**ŠKOLNÍ PŘÍRAVENOST A ZRALOST
SCHOOL PREPARANDESS AND MATURITY**

Bakalářská práce: 09 – FP – KSS - 2006

Autor:

Milena KARLECOVÁ

Podpis:

Adresa:

Bříšťanská 1466/29

193 00 Praha 9

Vedoucí práce: Mgr. Pavlína Housová

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
69	17	0	19	28	10 + 1 CD

V Liberci dne: 13. 04. 2010

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Milena Karlecová
adresa: Bříšřanská 1466/29 193 00 Praha9 - Horní Počernice
studijní obor (kombinace): Speciální pedagogika předškolního věku B 7506
Název BP: Školní připravenost a zralost
Název BP v angličtině: School Preparedness and Maturity
Vedoucí práce: Mgr. Pavlína Housová
Konzultant:
Termín odevzdání: 15.04.2010

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 20.03.2009

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): _____

Datum: _____

Podpis: _____

Název BP: SKOLNI PRIPRAVENOST A ZRALOST

Vedoucí práce: Mgr. Pavlína Housová

Podpis:

Cíl: Zjistit, jaká je informovanost rodičů v oblasti školní zralosti a připravenosti a co rodiče dělají pro zvládnutí nástupu jejich dítěte do první třídy.
Zjistit, jaká je informovanost o možnostech a využití podpůrných programů.
Na základě výsledků průzkumu navrhnout opatření, která by rodičům pomohla lépe se orientovat v této oblasti.

Požadavky:

1. Studium odborných literárních a jiných zdrojů.
2. Formulace teoretických východisek.
3. Projektování průzkumu.
4. Sběr dat a interpretace.
5. Formulace závěrů a návrhu opatření.

Metody: Dotazník
Rozhovor

Literatura: BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, ŠMARDOVÁ, Vlasta. Diagnostika dítěte předškolního věku. Brno. Computer Press, 2007. 1. vydání. ISBN 978-80-251-1829-0
KUTÁLKOVÁ, Dana. Jak připravit dítě do první třídy. Praha. Grada, 2005. 1. vydání. ISBN 80-247-1040-4
KRAHULCOVÁ, Beáta. Dyslalie/patlavost. Praha. Beakra, 2007. 1. vydání. ISBN 978-80-903863-0-3
SINDELAROVÁ, Brigitte. Předcházíme poruchám učení. Praha. Portál, 1996. 1.vydání. ISBN 80-85282-70-4
VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie pro obor speciální pedagogika předškolního věku. TU v Liberci, 2007. 1. vydání. ISBN 978-80-7372-213-5
ZELINKOVÁ, Olga. Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program. Praha. Portál, 2001. ISBN 80-7178-544-X

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval (a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 13. 04. 2010.

Podpis:

.....

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala paní Mgr. Pavlíně Housové, vedoucí mé bakalářské práce, za odborné vedení, rady, pomoc, ochotu a čas, který mi věnovala při konzultacích. Rovněž jí děkuji za cenné informace, ale i za podnětné a konstruktivní připomínky. Také děkuji za vstřícný přístup všem ředitelům základních a mateřských škol obvodu Prahy 9, městské části Prahy 20, kteří mi umožnili provést dotazníkové šetření na svých pracovištích.

Název bakalářské práce: Školní připravenost a zralost.

Název bakalářské práce: School Preparedness and Maturity.

Název bakalářské práce: Schulreife und Schulbereitschaft.

Jméno a příjmení autora: Milena Karlecová.

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2009/2010.

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Pavlína Housová.

Resumé:

Bakalářská práce byla zaměřena na ověření orientace rodičů dětí předškolního věku v problematice školní zralosti a připravenosti.

Cílem této práce bylo zjištění úrovně informovanosti těchto rodičů v oblasti školní zralosti, školní připravenosti, školské legislativy a jejich motivace k přípravě dítěte na nástup do 1. třídy základní školy.

V teoretické části bakalářské práce, byly vymezeny základní terminologické pojmy jednotlivých oblastí školní zralosti a některé podpůrné a stimulační programy, které jsou vhodné pro přípravu budoucích prvňáčků.

V empirické části bylo pracováno s výsledky dotazníkového šetření a rozhovorů s rodiči dětí v posledním roce před nástupem školní docházky v mateřských školách v městské části Praha 20. Dotazníky byly rozdány v počtu 120 kusů. Návratnost vyplněných dotazníků byla 98%.

Domnívám se, přesto, že dva z hlavních předpokladů bakalářské práce nebyly naplněny, měla práce smysl a je dobrým základem budoucí spolupráce mezi rodiči, mateřskou školou a základní školou.

Mým hlavním zjištěním byla nutnost vzájemné spolupráce, která by měla využít navrhovaných opatření vzniklých na základě výsledků této práce a pomoci tak rodičům budoucích žáků 1. tříd lépe se orientovat v problematice školní zralosti.

Klíčová slova:

Školní zralost, školní připravenost, biologická zralost, emoční zralost, základní škola, mateřská škola, rodiče předškoláků, odklad školní docházky, motivace, zrakové vnímání, sluchové vnímání, hrubá motorika, jemná motorika.

Summary:

The purpose of this bachelor work was to target parents of preschoolers and focus on their knowledge about school maturity and school readiness.

The main idea was to find out the level of understanding and knowing the distinction and dilemma between the two. My goal was also to know how parents are well informed about school legislation and about their achievement to motivate and to prepare their kids for formal academic career-the first grade of school.

Theoretical part of my presentation describes fundamental terminology, based on each level of school maturity. This section informs about some of supportive activities and programs which are beneficial for preschoolers.

Empirical part is based on dialogue with parents, established on a data pool and evidence of questionnaire result. During the last year at kindergarten, parents have been interviewed and questioned, prior to first grade school attendance of their child. List of questions have been offered in district of Prague 20.

120 forms were distributed with 98 % of rate of return.

I like to think about my project as not the useless one. I strongly believe in good meaning of it, regardless on the fact, that two main aspects were not fulfilled. I feel pleased about my accomplishment - it stresses an importance of communication between parents and kindergarten and also between parents and primary school. My project develops also great fundament for our future relationship.

Once said -I have realized that we should maintain good partnership with parents. We should take advantage of findings, based on our mutual dialog. It will help us to find better directions in the future and it is going to solve many problems and doubts, it is going to answer many questions, which parents of preschool kids might have.

Keywords:

School maturity, school readiness, biological (physical) maturity, emotional maturity, primary school, kindergarten, parents of preschoolers, postponement of school attendance, motivation, visual perception, hearing perception, gross motor skills, fine motor skills.

Résumé:

Die Bachelorarbeit hatte zum Ziel, die Orientierung der Eltern hinsichtlich der Problematik Schulreife und Schulbereitschaft über Vorschulkinder zu überprüfen.

Ziel dieser Arbeit war festzustellen, wie die Eltern in den Bereichen Schulreife, Schulbereitschaft und schulische Legislative informiert sind. Weiterhin sollte die Motivation der Eltern bzgl. der Vorbereitung des Kindes für die Einschulung festgestellt werden.

Im theoretischen Teil der Bachelorarbeit wurden die Grundlagen zur Terminologie einzelner Bereiche der Schulreife und ergänzender und fördernder Programme, die für die Vorbereitung der künftigen Erstklässler geeignet sind, definiert.

Im praktischen Teil wurden die Ergebnisse aus den Fragebögen sowie aus den Interviews der Eltern von Vorschülern aus dem Kindergarten im Prager Stadtteil 20 analysiert.

Es wurden 120 Fragebögen verteilt, von denen 98% ausgefüllt zurückgesendet wurden.

Obwohl zwei wichtige Voraussetzungen der Bachelorarbeit nicht erfüllt waren, war diese Arbeit sinnvoll und eine gute Grundlage für eine künftige Zusammenarbeit zwischen Eltern, Kindergarten und Grundschule. Die Haupte Erkenntnis war die Notwendigkeit zur Zusammenarbeit mizels der in dieser Arbeit vorgeschlagenen Maßnahmen. Desweiteren wurde den Eltern der einzuschulenden Kinder eine bessere Orientierung bezüglich der Problematik Schulreife aufgezeigt.

Schlüsselwörter:

Die Schulreife, die Schulbereitschaft, die biologische Reife, die emotionale Reife, die Grundschule, der Kindergarten, die Eltern der Vorschüler, die Verschiebung des Schulbesuches, die Motivation, die Seh Wahrnehmung, die Hörwahrnehmung, die Grobmotorik, die Feinmotorik.

Obsah

ÚVOD.....	10
A. TEORETICKÁ ČÁST	12
1 Vymezení pojmu školní zralost a školní připravenost	12
1.1 Školní zralost	12
1.2 Školní připravenost	15
1.2.1 Sociální připravenost	16
1.3 Školní nezralost	16
2 Povinná školní docházka	18
2.1 Plnění povinné školní docházky	18
2.2 Odklad školní docházky	18
3 Složky školní zralosti	19
3.1 Biologické hledisko – fyzická zralost	20
3.1.1 Motorika.....	21
3.1.2 Lateralita	27
3.2 Kognitivní hledisko – psychická zralost	29
3.2.1 Řeč.....	29
3.2.2 Dyslalie	31
3.3 Emoční hledisko – sociální, motivační a morální zralost	34
4 Podpůrné stimulační programy	35
4.1 Edukativně stimulační skupina	35
4.2 Maxík	36
4.3 HYPO.....	37

B. EMPIRICKÁ ČÁST	40
7. Cíl empirické části – popis průzkumu	40
7.1 Hlavní předpoklady.....	40
7.2 Metody sloužící k získání dat	40
7.3 Popis zkoumaného vzorku.....	41
8. Získaná data a jejich interpretace	44
8. 1 Zpracování dotazníku pro rodiče předškoláků	44
8.2 Vyhodnocení dotazníků pro ředitele základních škol.....	61
8.3 Shrnutí praktické části.....	63
9 Závěr	65
9.1 Navrhovaná opatření.....	66
10 Seznam použitých zdrojů.....	67
Seznam příloh	69

ÚVOD

Již mnoho let pracuji v jedné z mateřských škol obvodu Prahy 9. Každoročně se před zápisy do prvních tříd základních škol setkávám s naprostou neinformovaností rodičů, kterým chybí povědomí o problematice školní připravenosti a zralosti. Část rodičů vyhledá potřebné informace na internetu, někteří požádají o radu v mateřské škole, někdo v základní škole kam půjde se svým dítětem k zápisu. Každoročně panuje kolem zápisů nervozita. Z tohoto důvodu jsem si jako téma své bakalářské práce zvolila informovanost a motivaci rodičů v oblasti školní připravenosti, před nástupem jejich dítěte do základní školy. Výsledkem by mělo být zjištění úrovně informovanosti rodičů a na základě tohoto výsledku i poskytnutí dostatečného množství informací rodičům budoucích školáků v takovém časovém horizontu, aby mohli své dítě na nástup do základní školy připravit.

Rodinu, mateřskou i základní školu lze chápat jako primární společenské instituce, které se neodmyslitelně podílejí na rozvoji osobnosti dítěte a zanechávají ty nejvýznamnější stopy na jejím utváření. Rodina je první instituce v životě každého jedince, která jej informuje o světě a o utváření hodnot v nejdůležitějším období jeho vývoje. Avšak výchova a vzdělávání není jen zcela soukromou rodinnou záležitostí, je záležitostí společnosti. Prostřednictvím školských institucí se společnost podílí na výchově svých budoucích spoluobčanů. Obě tyto instituce procházejí svým vlastním vývojem a jejich výchovné působení nelze oddělit. Proto je tolik důležitá nutnost spolupráce rodiny a školy. V této spolupráci vidím možnosti zlepšení informovanosti rodičů v oblasti školní připravenosti a zralosti, možnosti zapojit dítě do podpůrných stimulačních programů ještě před nástupem do základních škol, čímž lze zlepšit připravenost dětí na nástup do školy, připravit vhodné podmínky pro zvládnutí a přijmutí role školáka a částečně eliminovat školní neúspěšnost budoucích žáků. Právě z těchto důvodů je pro nás spolupráce rodiny a školy nezbytnou součástí edukačního procesu.

Cílem bakalářské práce je formou dotazníkového šetření zmapovat úroveň informovanosti a motivace v oblasti školní zralosti u rodičů předškolních dětí. Ve výzkumném dotazníkovém šetření jsou zpracovány odpovědi rodičů dětí z mateřských škol, ale i odpovědi ředitelů ze třinácti škol v obvodu Prahy 9.

Bakalářskou práci tvoří teoretická a empirická část. Teoretická část obsahuje čtyři kapitoly, ve kterých jsem pracovala se stěžejními tématy praktické části v teoretické rovině. Pracovala jsem s dostupnými informačními zdroji.

V 1. kapitole se zaměřuji na problematiku školní připravenosti a školní zralosti. 2. kapitola se soustřeďuje na plnění školní docházky a odklad školní docházky. Ve 3. kapitole se zabývám jednotlivými složkami a hledisky školní zralosti a připravenosti. Podpůrným a stimulačním programům, které jsou vhodné pro přípravu dětí v předškolním věku, a dětem s odkladem školní docházky je věnována 4. kapitola.

V předškolním věku a zejména v mateřské škole je při práci kladen důraz na spontánnost a přirozenost. Je třeba citlivě vnímat každé konkrétní dítě, jeho individualitu i jeho možnosti. Děti v posledním roce před nástupem školní docházky se mohou odlišovat jak fyzicky a emočně, tak v kognitivních předpokladech. Proto se domnívám, že řazení pravidelné přípravy předškoláků, ať již v mateřských školách nebo doma, je důležité. Zejména u dětí, u kterých se projevuje oslabení v některé z dílčích funkcí, nebo v oblasti posuzující školní zralost je tato příprava a práce s různými stimulačními programy velmi vhodná. Školsky zralé dítě s podporou dobře fungující rodiny změnu role spojenou s nástupem do 1. třídy sice zvládne, ale i u těchto dětí se v počátcích mohou objevit drobné obtíže vyvolané novými požadavky na dítě. Těmto obtížím lze částečně předejít přípravou, „hraním na školu“, v posledním půl roku před nástupem do základní školy.

V empirické části jsem zpracovala výsledky dotazníkového šetření, které proběhlo mezi rodiči dětí v posledním roce před nástupem školní docházky i výsledky dotazníkového šetření v základních školách, do tabulek a grafů. Dotazník pro ředitele škol mi pomohl při sestavování návrhu nápravných opatření, která jsou součástí bakalářské práce. Tato opatření zpracovaná do bodové osnovy by měla napomoci rodičům a měla by tvořit základ spolupráce mezi rodiči, mateřskou školou a základní školou.

A. TEORETICKÁ ČÁST

1 Vymezení pojmu školní zralost a školní připravenost

1.1 Školní zralost

Nástup do školy je pro rodinu i dítě samé vždy důležitým sociálním a životním mezníkem. Dítě předškolák přijímá a získává v této souvislosti novou důležitou sociální roli, stává se školákem, žákem. Projde rituálem zápisu, který je významným společenským aktem a potvrzuje tak jednoznačně sociální proměnu spojenou se začátkem zahájení docházky do základní školy.

Docházka do školy přináší dítěti nové zkušenosti, nové vztahy, klade na něj nové nároky a postupně se zvyšující požadavky. Počátek školní docházky, který je spojený s pravidelnými školními povinnostmi, které není možno dítěti odpustit, se tak stává náročným jak na psychiku, tak na fyzickou zdatnost dítěte.

Aby dítě zvládlo veškeré kompetence, které jsou potřebné k zahájení školní docházky, je třeba, aby bylo dostatečně zralé. Pokud hovoříme o zvládnutí školních požadavků, máme na mysli školní zralost.

Školní zralost je závislá na tempu zrání, maturaci, jak centrální nervové soustavy (CNS), tak na zrání organismu. Zdůrazňuje se tak vnitřní biologický aspekt vycházející z vrozených dispozic či procesu zrání. Na zrání závisí i rozvoj kognitivní oblasti, motoriky, senzomotorické koordinace, zrakové a sluchové percepce, úroveň jazykových dovedností dítěte. Školní zralost se projevuje v přiměřené psychické stabilitě a odolnosti vůči zátěži.

Pod pojmem školní zralost, bez rozlišení jednotlivých činitelů, zahrnujeme řadu vzájemně se ovlivňujících oblastí, nad kterými je třeba se zamyslet před možným nástupem dítěte do školy.

„Pojem školní zralost v sobě zahrnuje několik rovin: jednak zralost fyzickou, tělesnou, dále, pak zralost po stránce, kterou můžeme nazvat psychosociální, protože zralost psychická zde souvisí se sociální zralostí.“¹

„Školní zralost zdůrazňuje zejména biologické hledisko. Jde o biologické zrání psychických funkcí, které je nutné pro úspěšné plnění školních požadavků. Zahrnuje zralost

¹ ŽÁČKOVÁ, H., JUCOVIČOVÁ, D. *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole*. 2000, s. 2.

organismu a CNS (mozku), ale i z ní plynoucí zralost rozumovou, citovou a sociální. V tempu zrání (maturaci) a vývoje dětí nacházíme značně interindividuální rozdíly.²

Psychologický slovník uvádí školní zralost jako:

„Zralost školní (maturity) způsobilost dítěte absolvovat školní vyučování; předpokládá určitý rozvoj jazyka a myšlenkových operací, schopnost aktivní pozornosti, soustředění i určitou úroveň sociálních dovedností; předčasné zařazení do vyučování může mít za následek ztrátu sebedůvěry, neurotizaci, regresi.“³

Vágnerová uvádí:

„Školní zralost lze vymezit jako dosažení takového stupně zralosti různých funkcí, které dítěti umožňují zvládat požadavky výuky v 1. třídě. Zrání dětského organismu, především centrální nervové soustavy se projevuje různým způsobem: změnou celkové reaktivity, emoční stability a odolnosti vůči zátěži, rozvojem motorické koordinace, ale i změnou zpracování informací a způsobu uvažování.“⁴

Matějček definuje školní zralost jako:

„Schopnost (přípravenost, pohotovost) dítěte dostát nárokům školního vzdělávacího procesu, a to nárokům kladeným na jeho organismus (především na jeho nervový systém), nárokům intelektovým, citovým i společenským.“⁵

Zelinková ve své knize „Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací plán“ cituje:

„Za školní zralost budeme pak považovat takový stav somato-psycho-sociálního vývoje dítěte, který 1. je výsledkem úspěšného dovršeného vývoje celého předchozího období útlého a předškolního dětství; 2. je vyznačen přiměřenými fyzickými a psychickými dispozicemi pro požadovaný výkon ve škole a je doprovázen pocitem štěstí dítěte; 3. který je současně dobrým předpokladem budoucího úspěšného školního výkonu a sociálního zařazení. (Lagmeier, Krejčířová, 1998, s. 104)⁶

Nejsou-li si rodiče jisti zralostí svého dítěte, mají možnost požádat o posouzení školní zralosti pracovníky pedagogicko-psychologických poraden. Ti mají k dispozici množství

² ŠVINGALOVÁ, D. Úvod do vývojové psychologie. 2006, s. 47.

³ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník 2004, s. 78.

⁴ VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie pro obor speciální pedagogika předškolního věku. 2007, s. 108.

⁵ MATĚJČEK, Z., DYTRICH, Z. Děti rodina a stres. 1994, s. 94.

⁶ ZELINKOVÁ, O. Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program. 2001, s. 111.

standardizovaných testů. Nejčastěji používaným je Test školní zralosti, který v roce 1964 vytvořil J. Jirásek jako modifikaci testu Artura Kerna.⁷

Tento test je standardizovaný, při jeho administraci i vyhodnocení je třeba zachovat standardní podmínky – záznamový arch, jednotlivé instrukce a vyhodnocení. Test je časově nenáročný, má spíše orientační a depistážní význam. Skládá se ze tří subtestů, viz příloha č 1.

- Kresba lidské postavy.
- Napodobení psacího písma.
- Obkreslení skupiny teček.

Všechny úkoly testu zjišťují vyspělost jemné motoriky, koncentrace pozornosti a schopnost vizuo - motorické koordinace. Úkol spojený s obkreslováním teček zjišťuje navíc schopnost volního úsilí, analýzy a syntézy. Nedoporučuje se používat test za přítomnosti rodiče. Lze tak zjistit i schopnost separace od matky. Provedení všech tří úkolů trvá přibližně 15 – 20 minut.⁸

Jedním z dalších standardizovaných testů vhodných k posouzení školní zralosti je Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky autorek Daniely Švancarové a Anny Kucharské. Tento v praxi ověřený soubor pracovních listů, otázek a úkolů zjišťuje schopnosti sluchové, zrakové, grafomotorické, úroveň jemné motoriky a artikulační obratnost. Rovněž posuzuje úroveň paměti a schopnost tvoření rýmu. Je určen pro děti těsně před nástupem školní docházky a žákům 1. ročníků základních škol. Test je zadáván jednotlivě a používat jej mohou jak poradenští pracovníci, tak zaškolení pedagogičtí pracovníci, především však speciální pedagogové.⁹

V pedagogicko-psychologických poradnách je při vyšetření školní zralosti či depistáží u dětí od cca 5 let do cca 6,5 let používána Prediktivní baterie čtení profesora André Inizana z Francie, kterou přeložila a upravila Bohumíra Lazarová. Inizanova testová baterie je určena k predikci úspěchu v nácviku čtení. Je sestavena z deseti zkoušek, které jsou rozděleny na jazykové (řečové) a zkoušky časo-prostorové orientace. Baterie byla validizována ve vztahu ke zkouškám čtení jak ve francouzském, tak i českém prostředí.

⁷ ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 2001, s. 111.

⁸ ŠVINGALOVÁ, D. *Úvod do vývojové psychologie*. 2006, s. 51.

⁹ ŠVANCAROVÁ, D, KUCHARSKÁ, A. *Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky*. 2001, s. 6.

V českém prostředí byla prediktivní síla baterie jako celku i jednotlivých zkoušek prověřována na vzorku 89 předškolních dětí. Ve francouzském prostředí byla testována (Inizin, 1988) na vzorku 189 dětí.¹⁰

1.2 Školní připravenost

„Školsky připravené dítě by mělo dosáhnout určité socializační úrovně, aby bylo schopné zvládnout roli školáka a aby škola mohla splnit svou úlohu a nepředstavovala při tom pro dítě zbytečnou zátěž.“¹¹

Školní připravenost závisí na působení rodinného, ale i dalšího sociálního prostředí na dítě. Významný vliv na dítě má také předškolní zařízení, které dítě navštěvuje. Vlivy působící na připravenost můžeme rozlišovat na vnější a vnitřní.

Vnější vliv se může projevovat zájmem dítěte o zevní prostředí vyučování (nábytek, výzdobu třídy...), dítě považuje výuku za hru a úkoly nepovažuje za povinné.

Vnitřní vliv znamená způsobilost dítěte ke školní docházce a odpovídá duševní, emoční a sociální zralosti. Školní připravenost v sobě zahrnuje chápání hodnoty a významu školního vzdělávání, dosažení socializační úrovně dítěte a také ztotožnění se přijetím základních norem hodnot a chování.

Pojem školní připravenost má především vztah k vnějším, společenským činitelům procesu učení. Školní připraveností tedy rozumíme skutečnost, že dítě je dostatečně připraveno a vybaveno k požadavkům školy, a to po stránce rozumové, citové a sociální. Jestliže jedna z uvedených oblastí není dostatečně rozvinuta, není zaručen úspěšný postup v učení bez počátečních těžkostí a dalších komplikací. Nepřipravenost, stejně jako nezralost vyčleňuje děti z dětského kolektivu a děti ve škole selhávají. V tomto směru je důležitý i obecný postoj ke vzdělání, který ovlivňuje motivaci dítěte ke školní práci.

Lze tedy říci, že na školní zralosti a připravenosti závisí školní úspěšnost, která je podle Zdeňka Heluse jedním z nejdůležitějších ukazatelů. Školní úspěšnost je zejména definována tím, jak vyjadřuje uskutečňování nároků společnosti na osobnost, uplatňovaných prostřednictvím školy. Jde o takové požadavky, jejichž přijetím a zvládnutím se jedinec stává osobností a nachází prostor pro svoji realizaci. Školní úspěšnost žáka chápeme jako soulad vytvářený v průběhu výchovně vzdělávacích

¹⁰ INIZIN, A. (Fr), AZAROVÁ, B. *Prediktivní baterie čtení*. 1999, s. 7.

¹¹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte předškolního věku*. 2000, s. 92.

kooperací a řešící rozpory mezi požadavky školy, na straně jedné a výkony, činnostmi a vývojem žákovy osobnosti, na straně druhé.¹²

Podle Vágnerové by školsky připravené dítě mělo umět rozlišovat různé role a diferencovat jejich obsah, tj. chování, které je s nimi spojeno. Musí být schopné přiměřeným způsobem komunikovat s učitelem i se spolužáky. Školní připravenost zahrnuje schopnost respektovat standardní normy chování. Pokud tyto dovednosti nemá, bude jeho adaptace na požadavky školy problematická.¹³

Pojem školní připravenost (způsobilost) postihuje oproti biologickému zrání spíše úroveň předškolní přípravy z hlediska schopností, vlivu prostředí a výchovy. S cílem dosáhnout u dětí školní způsobilosti byly ve světě vypracovány různé výcvikové plány.¹⁴

Pro úspěšné zvládnutí role školáka jsou potřebné kompetence, které souvisejí se sociálním učením a jsou závislé na specifické sociální zkušenosti. Součástí školní připravenosti je tedy i sociální připravenost.

1.2.1 Sociální připravenost

Sociální připravenost, předpokládá, že při nástupu do školy musí dítě zvládnout určitou míru socializační úrovně. Musí zvládnout roli školáka a vše co s ní souvisí a je od této role očekáváno. Toto sociální hledisko rovněž zahrnuje přiměřenou samostatnost, schopnost pracovat ve skupině, podřídit se, kooperovat, přijmout cizí autoritu.¹⁵

M. Vágnerová dále dělí sociální připravenost na rozlišování různých rolí a chování, úroveň verbální komunikace a schopnost respektovat běžné normy chování a hodnotový systém, z něhož tyto normy vycházejí. Děti většinou přejímají postoje, normy a hodnoty rodiny, ve které je dítě vychováváno.

1.3 Školní nezralost

V počátcích školní docházky je pro některé děti velice obtížné a náročné soustředit pozornost na ty činnosti určované pedagogem, které trvají delší dobu a vyžadují

¹² HELUS, Z., HRABAL, V., KULIČ, V., MAREŠ, J. *Psychologie školní úspěšnosti žáků*. 1979, s. 39.

¹³ VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte předškolního věku*. 2000, s. 93.

¹⁴ ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 2001, s. 111.

¹⁵ ŠVINGALOVÁ, D. *Úvod do vývojové psychologie*. 2006, s. 50.

soustředění. Tyto obtíže vznikají u dětí při nedostatečné školní zralosti nebo nedostatečné připravenosti dítěte pro školu, při nedostatečném působení rodiny a školy, při nižší úrovni obecné inteligence dítěte i při jeho dílčích specifických nedostatecích.¹⁶

Školní nezralost je způsobena především pomalejším zráním centrální nervové soustavy (CNS), které je do určité míry individuálně variabilní. Proto nejsou všechny děti před nástupem školní docházky stejně zralé. Liší se celkovou mírou rozvoje jednotlivých funkcí i úrovní zralosti jako takové.

M. Vágnerová udává, že nezralost CNS se projevuje v celkové reaktivitě, nestabilitě a nižší odolnosti vůči zátěži. Nezralost pozornosti tak omezuje využití dětských schopností a je překážkou efektivnějšího učení a lepšího výkonu. Nezralost je rovněž překážkou při adaptaci na školní režim.

Zrání CNS ovlivňuje lateralizaci, rozvoj motorické a senzomotorické koordinace i manuální zručnosti. Taktéž se projevuje v opoždění rozvoje zrakového a sluchového vnímání, analýzy, syntézy i diferenciací.

Nezralé děti nedosahují potřebné úrovně regulačních kompetencí, které ovlivňují stupeň využití a uplatnění rozumových, eventuelně i jiných schopností. Nezralá, převážně emotivní oblast regulace je zaměřena na dosažení okamžitého uspokojení aktuálních potřeb.

Role školáka by pro nezralé dítě byla subjektivně zatěžující, protože by od něj vyžadovala ovládání vlastního chování, kterého není schopné. Potřeby autoregulace mohou být ovlivněny i odlišnými zkušenostmi a nedostatečným výchovným působením.¹⁷

„V současnosti tedy můžeme pojímat školní zralost/připravenost (způsobilost vstoupit do školy) jako výslednici charakteristik dítěte, přání a očekávání rodičů, kvality domácího prostředí, kvality mateřské školy a charakteristik a požadavků školy (spíše však učitelky v první třídě, školského systému)“¹⁸

¹⁶ ČÁP, J., MAREŠ, J., *Psychologie pro učitele*. 2001, s. 229.

¹⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte předškolního věku*. 2000, s. 90.

¹⁸ MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2003, s. 220.

2 Povinná školní docházka

V České republice je plnění školní docházky povinné. Zápisy do prvních ročníků základní školy probíhají v době od 15. ledna do 15. února a zápis dítěte do první třídy je dán zákonem.

2.1 Plnění povinné školní docházky

Plnění povinné školní docházky a základní vzdělávání určuje Zákon č. 561/2004 Sb. Školský zákon a jeho pozdější novela Zákon č. 49/2009 Sb.

Hlava I, §36 Plnění povinné školní docházky udává:

(3) Povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého věku, pokud mu není povolen odklad; dítě, které dosáhne šestého roku v době od počátku školního roku do konce roku kalendářního, může být přijato k plnění povinné školní docházky již v tomto školním roce, je-li tělesně i duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to zákonný zástupce.

(4) zákonný zástupce je povinen přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce, a to v době od 15. ledna do 15. února kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku.¹⁹

Začátek povinné školní docházky lze odložit nejdéle do zahájení roku, v němž dítě dovrší osmý rok věku. Příklad zápisního lístku do 1. třídy základní školy viz příloha č. 2.

2.2 Odklad školní docházky

V době zápisů do 1. ročníků základní školy si rodiče některých dětí nemusí být jisti zralostí svého dítěte pro nástup do školy. Ne vždy je dítě pro vstup do školy dostatečně zralé. Rodič má proto možnost docházku svého dítěte do školy odložit. Závaznou se stává až písemně podaná žádost o odklad školní docházky k rukám ředitele základní školy, viz příloha č. 3. Způsob podání žádosti o odklad školní docházky upravuje zákon 561/2004 Sb., ve znění jeho pozdější novely zákon č. 49/2009 Sb., §37.

(1) Není-li dítě po dovršení šestého věku tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to písemně zákonný zástupce dítěte do 31. května kalendářního roku, odloží

¹⁹ Zákon č. 561/2004Sb., Hlava I, §36.

ředitel školy začátek povinné školní docházky o jeden školní rok, pokud je žádost doložena doporučujícím posouzením příslušného školského zařízení, nebo odborného lékaře. Začátek povinné školní docházky lze odložit nejdéle do zahájení školního roku, v němž dítě dovrší osmý rok věku.

(2) Při zápisu do prvního ročníku základní škola informuje zákonného zástupce dítěte o možnosti odkladu školní docházky.

(4) Pokud ředitel škol rozhodne o odkladu povinné školní docházky podle odstavce 1 nebo 3, doporučí zároveň zákonnému zástupci dítěte vzdělávání dítěte v přípravné třídě základní školy nebo v posledním ročníku mateřské školy, pokud lze předpokládat, že toto vzdělávání vyrovná vývoj dítěte.²⁰

O odkladu školní docházky rozhoduje ředitel školy na základě odborného posouzení Pedagogicko-psychologické poradny, Speciálně pedagogického centra nebo odborného lékaře. Odklad školní docházky není žádnou výjimkou u dětí narozených v období měsíců června až srpna. Rozhodně by odklad školní docházky neměl sloužit jako řešení prodloužení období her bez pracovních a školních povinností, nebo k řešení rodinných problémů. Velmi častý je odklad školní docházky ze zdravotních důvodů.

„Jestliže uvažujeme o možnosti odkladu u dětí zdravých, tím spíše musíme brát v úvahu zdravotní potíže. Děti často nemocné, které kvůli tomu nemohly chodit do mateřské školy, děti nemocné chronicky, které jsou tělesně křehké, i děti nedonošené, které jen pomalu doháněly své vrstevníky – to všechno jsou situace, kdy bychom měli zvážit, zda je nástup do školy vhodný. Dnes velmi časté alergie, poruchy imunity a opakovaně se vracející záněty horních cest dýchacích bývají nejčastější příčinou toho, že dítě se vyvíjí mírně pomaleji, než kdyby bylo zdravé.“²¹

3 Složky školní zralosti

Posouzení školní zralosti by mělo být komplexním posouzením všech hledisek a složek podílejících se na zdárném vývoji dítěte. Jde o úzké působení vlivu životního prostředí, výchovného vedení a společenského prostředí, které působí na bio-psycho-sociální zralost dítěte. Na posouzení školní zralosti a připravenosti by se měl podílet tým odborníků, který má být schopen zhodnotit zdravotní, somatický i psychický stav dítěte. K dosažení školní

²⁰ Zákon č. 49/2009 Sb., §37.

²¹ KUTÁLKOVÁ, D. *Jak připravit dítě do 1. třídy*. 2005, s. 132.

zralosti je třeba určité úrovně fyzické zdatnosti, myšlenkových operací, pozornosti a sociálních dovedností. Školní zralost obsahuje tři složky:

- Biologické hledisko – fyzickou zralost.
- Kognitivní hledisko – psychickou zralost.
- Emoční hledisko – sociální, motivační a morální zralost.

3.1 Biologické hledisko – fyzická zralost

Biologické hledisko zahrnuje posouzení somatického a zdravotního stavu dítěte, je posuzováno zpravidla pediatrem nebo jiným odborným lékařem.

Za biologické hledisko lze tedy posuzovat fyzický, chronologický věk dítěte.

Podle Matějčka je fyzická zralost v tomto věku velice individuální. Dítě dozrává pro školní docházku přibližně v šesti letech a čtyřech měsících. Ve většině případů proto platí, že u dívek narozených později než v srpnu a u chlapců později než v březnu je lépe volit odklad školní docházky.²²

„Posouzení dítěte podle dosažení výšky a hmotnosti (průměrné šestileté dítě měří přibližně 12 cm a váží 22kg) je nutnou součástí lékařského vyšetření, ale se způsobilostí dítěte pro školní práci to souvisí jen málo – významné je jen v krajních případech (těžce opožděný růst, nápadná dystrofie).“²³

Součástí biologického hlediska, kdy dochází k ověření, zda dítě dospělo do fáze, kdy je růstově způsobilé pro školu, je takzvaná „Filipínská míra“. Zkouška sleduje prodlužování horních končetin, které rostou rychleji než obvod hlavy. Zjišťuje se při ní, zda má dítě dostatečně dlouhou pravou ruku, aby jí dosáhlo vrcholu levého ušního boltce přes temeno hlavy, kdy hlava musí zůstat ve vzpřímené poloze. Výsledek filipínské míry z hlediska školní zralosti je významný jen u extrémních hodnot.

„Dalším měřítkem z biologického hlediska je vztah mezi růstovým věkem (tj. poměrem výšky a váhy) a školní zralosti (respektive prospěchem). Jde o tzv. Kapalínův index.

Např.: 120 cm (výška): 20 kg (váha) = 6 (růstový věk)

²² MATĚJČEK, Z. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. 2005.

²³ LANGMEIER, J., LANGMEIER, M., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie s úvodem do vývojové neurofyzologie*. 1998, s. 77.

Pokud dosáhne dítě hodnot 7 a vyšších, lze usuzovat vyšší zralost a lepší školní prospěch (významná korelace však zjištěna nebyla). “²⁴

Ukazatelem fyzické zralosti je rovněž výměna dentice. Počátek výměny chrupu začíná u horních předních řezáků. Dítě se za zralé považuje tehdy, začíná-li se u něj měnit mléčný chrup za stálý.

Pro posouzení školní zralosti jsou mnohem důležitější změny v oblasti motoriky, které se změnami biologickými – psychosomatickými, velice úzce souvisí. Pohyby paží jsou v tomto období koordinovanější, dítě dokáže již dobře hospodařit se svými silami. Velmi důležité je proto posouzení úrovně:

- Hrubé a jemné motoriky.
- Grafomotoriky.
- Lateralitu.

3.1.1 Motorika

Hrubá motorika

„V průběhu předškolního období, po třetím roce věku již není tempo rozvoje hrubé motoriky tak rychlé, základní pohybové dovednosti, tj. lezení, stoj, chůze, běh, skok, jsou své podstatě zvládnuty. Zrání a stimulace pohybového aparátu vedou ke zlepšení koordinace, přesnosti a plynulosti pohybů. Lepší ovládnutí motoriky se projevuje v jízdě na koloběžce, kole, lyžování a bruslení. V pěti letech dítě zvládne přeskoky z jedné nohy na druhou. “²⁵

Oblast hrubé motoriky zkoumá, jak dítě ovládá pohyby svého těla. Dítě by mělo být schopné zkoordinovat nejrůznější pohyby těla s udržením rovnováhy.

V předškolním věku je charakteristikou pohybového vývoje postupné zklidňování, pohyby se stávají koordinovanějšími, účelnějšími, přesnějšími a úspornějšími. V tomto období již dítě zvládne chůzi po špičkách i po patách, chůzi po čáře vpřed i vzad, poskoky i skoky přes překážku, běh po místnosti bez vrážení do předmětů nebo prolézání látkovým tunelem.

Při posuzování hlediska kvality prováděných pohybů sledujeme u dítěte plynulost pohybů rukou a nohou, koordinaci rukou, držení těla a hlavy, orientaci v prostoru. Pohyblivost

²⁴ ŠVINGALOVÁ, D. *Úvod do vývojové psychologie*. 2006, s. 49.

²⁵ ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 2001, s. 50.

a přesnost pohybů ovlivňuje rychlost při běhání, při skocích nebo hrách s míči. Menší pohyblivost má vliv na preferenci činností.

Ke cvičení obratnosti samozřejmě nemusí docházet jen při sportovních aktivitách, ale i při jakékoli činnosti nebo práci, např. na zahradě nebo v domácnosti. Testy hrubé motoriky lze spojit s pozorováním sociální způsobilosti dítěte.

„Přesný návod jak rozvíjet dítě prostě neexistuje. Je třeba se především dostatečně hýbat a střídat aktivity, aby se svaly namáhaly přiměřeně a rovnoměrně.“²⁶

„Důsledky nedostatečné pohybové aktivity se odrážejí na vývoji dítěte – omezuje se vývoj řeči, schopnost naučit se psát, brzdí se vývoj pravolevé orientace.“²⁷

Jemná motorika

Vývoj jemné motoriky vychází z motoriky hrubé. Pohyb ruky postupuje od ramene k prstům. Tyto pohyby se vyvíjejí u dítěte od narození, při manipulaci s různými hračkami a předměty ve svém okolí.

Vývoj pohybů ruky lze podle Zelinkové velmi dobře sledovat na stavění kostek.

- Patnáct měsíců – staví věž ze dvou kostek.
- Osmnáct až dvacet měsíců – staví věž ze tří až pěti kostek.
- Dva roky – postaví věž ze šesti kostek, umí stavět kostky vedle sebe jako vlak.

„Jemná motorika se nadále vyvíjí, v 15 měsících je dítě schopno dávat korálky do lahvičky, ve třech letech navléká větší korálky na provázek. Pokroky ve vývoji jemné motoriky se projevují i v oblasti sebeobsluhy (Vágnerová, 1991).“²⁸

Jemná motorika není jen záležitostí týkající se obratnosti rukou, ale velmi úzce souvisí i s motorikou očních pohybů a artikulačních orgánů.

Motorika očních pohybů

Jedním z ukazatelů školní zralosti, jak uvádí Zelinková, je vykonávání pohybů očí zleva doprava. Přesnou diagnostiku očních pohybů provádí oční lékař, který se specializuje na tuto oblast. Pro orientační diagnostiku i nácvik můžeme použít následující cvičení:

²⁶ KUTÁLKOVÁ, D. *Jak připravit dítě do 1. třídy*. 2005, s. 21.

²⁷ KUTÁLKOVÁ, D. *Jak připravit dítě do 1. třídy*. 2005, s. 15.

²⁸ ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 2001, s. 52.

- Jmenování předmětů zleva doprava.
- Kreslení prvních písmen ve slově.
- Čtení prvních písmen ve slovech.²⁹

„Při čtení se oči nepohybují po řádku plynule. Naopak – krátký pohyb vpřed (co nás na řádku čeká?), pak se oči vrátí na místo, kde zrovna čteme, opět krátký pohyb vpřed a tak stále dokola, a zároveň rychle rozpoznávat písmenka a hned je skládat aspoň do slabik. Pro dítě, které se učí číst, může být problém udržet oči na řádku, takže i to další dá nekonečně víc práce. Přestože jde o zdánlivě nepodstatnou dílčí schopnost, může její nedokonalost dítě pořádně potrápit.“³⁰

Jak už bylo uvedeno, při čtení v našich kulturních podmínkách potřebujeme sledovat tok textu zleva doprava a odshora dolů. Tato dovednost, ke které dítě potřebuje fixaci očí v uvedeném směru a pravidelný posun očí po řádku nemusí být pro každého čtenáře samozřejmostí a pravidlem. Proto je třeba tyto pohyby cvičit a sledovat již od nejútlejšího věku.

V předškolním věku je velmi důležitý rozvoj zrakového vnímání. V tomto věku je zrakové vnímání globální se zaměřením spíše na celek než na detail. Zkreslené, neúplné zrakové vnímání se později odráží do problémů při vnímání abstraktních symbolů, jakými jsou čísla nebo písmena a tento deficit se promítá do čtení, psaní a počítání.

„Rozvoj zrakového vnímání na počátku školního věku má značný význam pro počáteční vyučování. Stává se diferencovanějším, dítě citlivěji analyzuje celek na části. Postupně se učí plánovat vnímání a rozvíjí tak vlastní pozorovací schopnosti. V součinnosti s vývojem jemné motoriky se zlepšuje vizuomotorická koordinace. (Vágnerová 1991, 2000)“³¹

Zrakem přijímáme nejvíce informací ze svého okolí. Zrak nám napomáhá rozpoznávat informace přicházející z hmotného světa a je prostředníkem ke komunikaci. Zrakové vnímání spolu s motorikou má rozhodující vliv pro vnímání prostoru. Zrakové vnímání lze pro lepší orientaci rozdělit na několik dílčích úseků:

²⁹ ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 2001, s. 52.

³⁰ KUTÁLKOVÁ, D. *Jak připravit dítě do 1. třídy*. 2005, s. 36.

³¹ ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 2001, s. 70.

- Vnímání barev.
- Vnímání figury a pozadí.
- Optickou diferenciaci.
- Zrakovou analýzu a syntézu – vnímání části a celku.
- Oční pohyby.
- Zrakovou paměť.

Diagnostika deficitů dílčích funkcí v předškolním věku je velice obtížná z toho důvodu, že rozvoj rozličných dílčích funkcí u jednotlivých dětí může vytvářet velmi různorodý a pestrý obraz. Výrazně disharmonický vývoj, nebo globální poruchu vnímání můžeme přirozeně odhalit mnohem dříve nežli v předškolním věku. To však nejsou deficity v dílčích funkcích v tom smyslu, jak jim my rozumíme. Celou řadu pracovních listů pro odhalení těchto nedostatků obsahuje Soubor cvičení pro děti v předškolním roce a v první třídě, vydaný nakladatelstvím Portál autorky Brigitte Sindelarové, *Předcházíme poruchám učení*, podle kterých lze velmi dobře pracovat jak v mateřské škole, tak v domácím prostředí.³²

Tento soubor cvičení je velice přehledně rozdělen do tří kapitol. První kapitola je spíše teoretická, obsahuje popis a vymezení základních termínů, se kterými je dále v knize pracováno, několik kazuistických studií a popis základních pracovních postupů. Druhá kapitola je věnována metodám k zjištění dílčích funkcí v předškolním věku. V poslední třetí kapitole nalezneme programy nácviku se soubory úkolů k rozvoji a zpřesnění jednotlivých funkcí.

Grafomotorika

Grafomotorikou je podle Průchy označován:

Soubor psychických činností, které jedinec vykonává při psaní. Psaní není jen záležitostí psacích pohybů ruky (u postižených osob též nohy, úst), ale je řízeno psychikou. Grafomotorika tedy může být nápomocna při diagnostice psychických stavů (únavy, strachu), procesů a vlastností, při diagnostice poruch a nemocí jedince³³.

³² SINDELAROVÁ B. *Předcházíme poruchám učení*. 1996, s. 14.

³³ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 1998, s. 73.

„Grafomotorika je cizí slovo, které nemá jednoslovný český ekvivalent – označuje pohyby nutné pro psaní.“³⁴

Hrubá i jemná motorika, pohybová koordinace, senzomotorické koordinace, ale i úroveň psychiky to vše do jisté míry ovlivňuje rozvoj grafomotoriky dítěte v předškolním věku. Jsou to zároveň předpoklady pro zvládnutí psaní. Pro předškolní období jsou proto vhodná speciální cvičení, která vedou ke správnému uvolnění a nastavení celého těla a tím k vytvoření koordinace potřebné pro nácvik přiměřeně rychlého psaní.

Při nácviku grafomotorických dovedností nesmíme opomenout:

- Správný sed a optimální vzdálenost psací plochy a židle. Při správné výšce židle má dítě opřené obě nohy o zem, předloktí leží na lavici a od ramenního kloubu vychází plynulý pohyb.
- Správné držení psacího náčiní. Je předpokladem plynulého psaní. Prostřední prst napomáhá pohybu nahoru, ukazováček dolů a palec uzavírá držení psacího náčiní ze všech stran a podporuje pohyb kupředu. V případě „špetkového držení“ provádí dítě pohyby celým zápěstím. K nácviku správného úchopu psacího náčiní je vhodný tzv. trojhranný program, který obsahuje tužky, pastelky a pro školní věk pera trojúhelníkového průřezu, na jehož plochy přiléhají tři prsty.
- Uvolnění ruky a plynulost pohybů při psaní. Obojí je předpokladem plynulého a přiměřeně rychlého psaní. Sledujeme uvolnění ruky v ramenním kloubu, v lokti a v zápěstí.³⁵

Vývoj dětské kresby

Kresba se začíná rozvíjet přibližně ve druhém roce věku, kdy dítě bere do ruky psací náčiní a raduje se z toho, že zanechává stopu. Z čmáranice, která vyjadřuje radost, se postupně vyvíjí čmáranice s popisem. V grafickém projevu se odráží i rozumové chápání světa.

Třileté dítě již ovládá pohyby paží, zvládne tak napodobit čáry ve vertikálním i horizontálním směru. Přibližně ve třech letech dítě napodobí kruh, ve čtyřech letech křížek. Pětileté dítě nakreslí čtverec, šestileté trojúhelník a sedmileté kosodélník, Současně roste schopnost dítěte kresbou vyjádřit vlastní představu.³⁶

³⁴ KUTÁLKOVÁ, D. *Jak připravit dítě do 1. třídy*. 2005, s. 112.

³⁵ ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 2001, s. 56.

³⁶ LANGMEIER, J., KREJČÍROVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2006.

Vývoj dětské kresby, stejně jako vývoj kresby lidské postavy je čím dál tím více diferencovanější a reálnější. Z fáze hlavonožce, kterou je dítě schopno nakreslit již kolem třetího roku věku se postupně kresba stává propracovanější, je obohacena o další detaily. V šesti letech je již dítě zpravidla schopno nakreslit postavu, která má hlavní části, přiměřené proporce a množství detailů jakými jsou například obočí, nebo tkaničky na botách. V tomto věku se velmi nápadně liší kresba chlapců od kresby dívek. U děvčat převládají postavy princezen s množstvím detailů v oblečení, chlapci kreslí převážně obrázky dopravních prostředků nebo různých bitev.

Kresba jako diagnostický prvek

„Kresba může být jednou z metod pedagogické diagnostiky. Studium dětské kresby se zabývá psychologové od osmdesátých let 19. století. Původně byly hodnoceny poznávací složky vývoje dítěte, zejména vnímání a motorika, popř. intelekt. Později psychologové analyzovali kresbu jako jeden z projevů citového života dítěte a jeho prožitků, vitality, aktivity. Zatímco pedagogický přístup se zaměřuje spíše na zkvalitnění kresby, rozvíjení kreativity dítěte, psychologové rozvíjejí diagnostiku projektivní.

Dětskou kresbou se zabývá současná literatura pedagogická (Slavík, Uždil) i psychologická (Matějček, Šturma, Vágnerová). Ačkoli myšlenka diagnostiky dítěte pomocí kresby je velice přitažlivá, není zcela jednoduchá. Vyžaduje speciální přípravu a široké odborné znalosti.“³⁷

Úroveň spontánní kresby nám napoví o schopnosti dítěte naučit se správně psát. Písmo samo se skládá z různých stavebních kamenů – prvků písma, to je z čar, orientovaných čar, kruhů, horních a dolních obložků (nebo zátrhů) z horních a dolních smyček. Vývoj těchto prvků probíhá v chronologickém sledu, na který bychom při pozdějším nácviu písma měli brát zřetel. Z volné kresby lze vyčíst techniku držení tužky, různé akcenty a prvky jako je například tlak na tužku, směr, tempo, preciznost provedení i vývojový stupeň kresby, ve kterém se dítě právě nachází.³⁸

Kresba postavy je jednou z nejpropracovanějších a nejužívanějších diagnostických metod u dětí. Diagnostická hodnota kresby je validní do 13 let, u mentálně postižených

³⁷ ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 2001, s. 56.

³⁸ LOOSEOVÁ A., PIEKERTO VÁ N., DIENER VÁ G. *Grafomotorika pro děti předškolního věku*. 2001, s. 66.

i v dospělosti. Kromě mentální úrovně kresba zachycuje i úroveň specifických funkcí a to především zrakového vnímání, senzomotorické koordinace a představivosti.³⁹

„Dětská kresba je ukazatelem jak grafomotorických schopností, vizuomotorické koordinace, tak i citového vnímání světa kolem sebe. Kresby dětí předškolního věku velice nápadně odrážejí výchovné vlivy rodinného prostředí, citové zázemí či frustraci psychických potřeb u dětí vyrůstajících v narušené rodině nebo bez rodiny.

Kresba má pro dítě i velký výchovný vliv, zejména v navazování kontaktu a účinné spolupráce s rodiči nebo staršími sourozenci.“⁴⁰

3.1.2 Lateralita

„Lateralita znamená přednostní užívání jednoho z párových orgánů, tj. ruky, nohy, smyslových orgánů, a je odrazem aktivity odpovídajících korových polí mozku. Podle převahy užívaného orgánu rozlišujeme praváctví, leváctví a ambidextrii, tj. nevyhraněnou lateralitu, při které dítě (ale též dospělý) používá obou rukou na stejné úrovni. Leváctví a praváctví nejsou dva protipóly, ale kontinuum, které směřuje od vyhraněného praváctví na jedné straně, přes nižší stupeň vyhraněnosti k ambidextrii (tj. obourukosti) a dále pokračuje přes méně vyhraněné leváctví až k leváctví výraznému.“⁴¹

Lateralita je dána genotypem, je vrozená na podkladě strukturalizace mozkových hemisfér. Avšak vrozená lateralita se nemusí vždy projevit navenek. Vliv pravoruké společnosti a tlak vnějšího prostředí, má často za následek, že dítě začne používat méně šikovnou pravou ruku, přestože genotypově je levákem. Konečný projev je tak ovlivněn společenským prostředím a může způsobit přednostní používání nedominantního orgánu. Proto rozlišujeme vrozený typ lateralit – genotyp a projevy lateralit navenek – fenotyp.⁴²

Je proto velmi důležité respektovat právo dětí na používání dominantní ruky podle svého vrozeného genotypu.

U některých dětí v předškolním období není dominance ruky dostatečně jasná. Pro tento případ používáme označení nevyhraněná lateralita. U těchto dětí se mohou na počátku docházky do první třídy objevovat obtíže. Často používají ke psaní obě ruce tak, že si tužku předávají během práce z pravé do levé ruky.

³⁹ ŠVINGALOVÁ, D. *Teorie a praxe případové práce ve speciální pedagogice*. 2004, s. 27.

⁴⁰ TŘESOHLAVÁ, Z., ČERNÁ, M., KŇOURKOVÁ, M. *Dříve než půjde do školy*. 1990, s. 46.

⁴¹ ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 2001, s. 104.

⁴² ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 2001, s. 105.

Typy laterality

- Praváctví – používání pravé ruky.
- Leváctví – používání levé ruky.
- Ambidextrie – používání obou rukou.

Z hlediska používání ruky a oka určujeme laterality jako:

- Souhlasnou – kdy je používána stejná ruka a stejné oko. Vedoucí ruka je pravá a vedoucí oko je rovněž pravé.
- Zkříženou – vedoucí ruka je pravá a vedoucí oko je levé, nebo naopak.
- Nevyhraněnou – dítě střídá ruce, oko může být vyhraněné i nevyhraněné.

K tomu, abychom správně určili typ laterality, je třeba udělat zkoušku laterality ruky i oka.

Zkouška laterality

Potlačením dominantní ruky vznikají u dětí výrazné obtíže v oblasti řečového projevu, v oblasti prostorového vnímání a prostorové orientace i oblasti somatické.

„Z výsledků dlouhodobého pozorování byly jako následek přecvičovaného leváctví zjištěny příznaky různých poruch. Přecvičování vede k neurotizaci a může mít rozmanité projevy: motorický neklid, změny chování, těžkosti v psaní pravou rukou, neurózy, koktavost, odpor ke škole, výkyvy v prospěchu, poruchy pozornosti, dyslexie, dysgrafie, neobratnost, enuréza, tiky. Při výzkumech bylo zjištěno, že mezi dyslektiky se objevuje více leváků než u ostatní populace. Proto je do diagnostiky dyslexie mezi jinými zkouškami řazena i zkouška laterality.“⁴³

První soubor zkoušek pro určení laterality u nás vznikl již v roce 1936, jeho autorem byl V. Příhoda. Později se laterality zabýval Sovák.

Jednotlivé zkoušky dle Štěpána a Petráše jak je uvádí Tomická:

- Zkouška ruky.
- Zkouška stavění kostek.
- Zkouška zasouvání kolíčků.
- Zkouška stříháním.
- Zkouška kreslením.
- Zkouška pro oko.

⁴³ TYMICOVÁ, H. *Nauč mě číst a psát*. 1992, s. 21.

- Krasohled – zkoušku opakujeme 3x, sledujeme, kterou rukou dítě uchopí krasohled a ke kterému oku jej přiloží.⁴⁴

V současné době je nejčastěji požívanou zkouškou laterality soubor úkolů, jejímiž autory jsou Z. Matějček a Z. Žlab. Zkouška obsahuje 12 úkolů pro horní končetiny, 4 úkoly pro dolní končetiny, dva úkoly na zjištění laterality oka a doplňující úkol pro zjištění dominujícího ucha. Tuto zkoušku může použít pedagog, psycholog i lékař. Výsledky šetření prvních dvanácti zkoušek pro horní končetiny a dvě zkoušky očí jsou zapisovány do záznamového archu, viz příloha č. 4, a jsou vyhodnocovány.

3.2 Kognitivní hledisko – psychická zralost

Pojmem psychická zralost označujeme celou řadu aspektů, které se projevují při řešení logických úkolů, reakcemi na méně obvyklé situace a úkoly. Psychické vlastnosti v předškolním věku posuzujeme na základě pozorování a rozhovoru. Jejich přesnější diagnostika je součástí vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně.

Do kognitivní oblasti lze zahrnout tzv. obecnou informovanost dítěte:

- Znalost barev.
- Vnímání času a časových posloupností.
- Porovnávání pojmů a vztahů jako je např. malý a velký nebo méně, více, stejně.
- Předčíselné představy, které jsou předpokladem porozumění matematickým pojmům, symbolům a vztahům mezi nimi.
- Základní matematické představy, chápání číselné řady a číselných operací.

K posouzení úrovně kognitivní oblasti vývoje se používají různé metody a testy. Testy speciálních schopností, inteligenční testy, testy obecné informovanosti nebo Reverzní test viz ukázka příloha č. 5.⁴⁵

S rozvojem myšlení úzce souvisí i rozvoj řeči. Aktivně stoupá množství používaných slov a délka vět a tvorba složitých souvětí.

3.2.1 Řeč

Vývoj řeči a komunikace je jedním z nejdůležitějších okamžiků v rámci ontogenetického vývoje. Začíná křikem, který je projevem nespokojenosti, ale slouží právě ke komunikaci

⁴⁴ TOMICKÁ, V. *Speciálně pedagogické metody využitelné v logopedické i speciálně pedagogické praxi.* 2006, s. 37.

⁴⁵ ŠVINGALOVÁ, D. *Úvod do vývojové psychologie.* 2006, s. 49.

s okolím. Je prostředkem sociální interakce a zároveň i nástrojem myšlení. Zásadním obdobím pro vývoj řeči je období do šesti až sedmi let s tím, že nejprudší tempo je do tří až čtyř let.

Raný vývoj řeči je ovlivněn a podmíněn:

- Motorikou.
- Vnímáním.
- Sociálním prostředím.

Řeč je komplexní schopnost se složitou strukturou, lze ji rozdělit na jazykové roviny:

- Foneticko-fonologickou – jde o sluchové rozlišování hlásek a jejich výslovnost.
- Morfologicko-syntaktickou – zahrnuje užívání slovních druhů, tvarosloví a větosloví.
- Lexikálně-sémantickou – aktivní a pasivní slovník, porozumění řeči (perceptivní složku) a vyjadřování (expresivní složku).
- Pragmatickou – užití řeči v praxi. Zahrnuje takové dovednosti, jako je vyžádání či oznámení informace, vyjádření vztahů, pocitů, prožitků, událostí a usměrňování sociálních interakcí.⁴⁶

V naší školské soustavě je přiměřeně rozvinutá řeč jedním z hlavních předpokladů ke zvládnutí požadavků školy.

Mluvenou řeč lze podle Zelinkové rozdělit:

Řeč mluvená, hodnocení z hlediska průběhu komunikace:

- a) Řeč receptivní – porozumění řeči.
- b) Řeč expresivní – mluva, mluvení.
 - Artikulace – výslovnost.
 - Slovní zásoba – aktivní a pasivní slovník.
 - Gramatická kategorie.
 - Mluvní pohotovost, vybavování slov, verbální fluence.
 - Tempo řeči, plynulost, modulační faktory.

Řeč psaná:

- a) Čtení hlasité a tiché.
- b) Psaní:
 - Opis.

⁴⁶ BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. 2007, s. 30.

- Přepis a diktát.
- Samostatný písemný projev.

„Řeč má pro jedince mimořádný význam, protože ovlivňuje kvalitu myšlení, poznání, učení jeho orientaci a fungování v lidské společnosti.“⁴⁷

Nejčastějším druhem narušené komunikační schopnosti, poruchou nebo vadou výslovnosti u dětí v předškolním období je dyslalie – patlavost.

3.2.2 Dyslalie

Dyslalie dg. F 80.0 – dyslalia, patlavost, pselismus – u nás vžitý termín pro souborné označení pro poruchy výslovnosti.⁴⁸

Sovák nazývá dyslalií vadnou výslovnost jedné nebo více hlásek mateřského jazyka, přičemž ostatní hlásky se vyslovují správně.⁴⁹

Patlavost (dyslálii) uvádí Dolejší jako nejčastější a nejrozšířenější poruchu řeči u dětí předškolního věku.

Příčina dyslalie

Příčiny dyslalie můžeme dělit podle Krahulcové na exogenní a endogenní v různém vzájemném stupni poměru a závislosti.

- Dědičnost (především nespecifická dědičnost, jako je dyspraxie, dysgnozie nebo motorická retardace, specifické rodové nízké nadání pro řeč, jistá řečová slabost evidovaná v rodové linii – například opožděný vývoj řeči OVŘ, opožděný vývoj sluchu pro řeč a podobně).
- Vrozené dispozice (postížení centrálního nervového systému, smyslová postížení zejména sluchu, zraku, porodní poškození...).
- Vlivy prostředí (nesprávný mluvní vzor, nedostatek citových prožitků, nedostatek stimulace ke komunikaci, výchovné chyby, fixace vadných nebo i nesprávných mluvních stereotypů výchovou, neurotizace dítěte v souvislosti s jeho nesprávnou nebo vadnou výslovností, nesprávný nebo nedůsledný bilingvismus, artikulační

⁴⁷ BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. 2007, s. 7.

⁴⁸ DVOŘÁK, J. *Logopedický slovník*. 2001, s. 55.

⁴⁹ SOVÁK, M. *Logopedie předškolního věku*. 1984, s. 155.

rozdíly mezi jazyky, některé nesprávné návyky, například příliš dlouhé užívání dudlíku, dumlání prstů, patologie související s lateralizací párových orgánů a další).

- Patologie mluvních orgánů (dýchání, fonace, artikulace, rty – pohyblivost a schopnost tvořit uzávěr, zuby - řady a skus, pohyblivost dolní čelisti, prognózie, prognátie, tvar, velikost a pohyblivost jazyka, podjazyková uzdička, tvrdé patro, čípek - pohyblivost a celistvost, patrohltanový uzávěr, rezonance dutin – ústní, nosohltanová, nosní a další, artikulační mimika, souhra v celkové technice mluvy).
- Další postižení senzomotorické, mentální nebo jiné související s vývojem výslovností a dyslalie.⁵⁰

Klasifikace dyslalie z vývojového hlediska

Přesné zvládnutí zvukové stránky řeči netrvá u každého dítěte stejně dlouhou dobu. Nesprávná výslovnost asi do 5. roku dítěte je považována za jev fyziologický, přirozený a je nazýván fyziologická dyslalie. Když nesprávná výslovnost přetrvává mezi 5. – 7. rokem, jde o prodlouženou fyziologickou dyslalii. Do konce 7. roku se upevňují mluvní stereotypy. Ještě stále se může v lehčích případech nesprávná výslovnost spontánně upravit. Neupraví – li se výslovnost po 7. roce, jde o vadnou výslovnost, odchylka ve výslovnosti je již zafixována, hovoříme o dyslalii pravé.⁵¹

Diagnostika dyslalie podle Krahulcové:

„Jako dyslalii lze diagnostikovat poruchu nebo vadu výslovnosti hlásky nebo skupiny hlásek tvořené odlišným způsobem nebo zvukem v kterémkoli věku.“⁵²

- Mogilálie hlásky - dítě určitou hlásku pravidelně vynechává, toto se označuje jako mogilalie té, které hlásky (např. mogialfacismus, mogirotacismus...).
- Paralalie hlásky - dítě hlásku kterou neumí, nahrazuje hláskou jinou, jedná se např. o pararotacismus, paralambdacismus.
- Artikulace hlásky patologickým, artikulačním mechanismem jiným způsobem nebo na jiném místě než odpovídá normě spisovného jazyka, jedná se o vadnou výslovnost. Vadně tvořená hláska se označuje řeckým názvem s příponou – ismus (např. sigmatismus, rotacismus).

⁵⁰ KRAHULCOVÁ, B. *Dyslalie/patlavost*. 2007, s. 32.

⁵¹ KLENKOVÁ, J. *Kapitoly z logopedie II. a III.* 1998, s. 15.

⁵² KRAHULCOVÁ, B. *Dyslalie/patlavost*. 2007, s. 40.

Klasifikace dyslalie podle příčin

- Orgánová (organická) dyslalie jako důsledek poruch sluchu nebo zraku, vad, malformací mluvidel apod., je podmíněna etiologickými faktory ve sféře dostředivé - impresivní, ve sféře centrální, nebo ve sféře odstředivé – expresivní. Dále dělíme orgánovou dyslalii podle lokalizace orgánu, který narušuje fyziologickou výslovnost.
- Funkční (nebo funkcionální) dyslalie je odchylná výslovnost bez patologicko-anatomického podkladu. Je nejčastěji způsobena patologickou artikulační dynamikou.

Starší členění dyslalie:

- Motorická (je způsobena narušenou motorikou mluvního výkonu).
- Senzorická (je způsobena vadou zrakového nebo sluchového vnímání ve vztahu k mluvnímu výkonu).
- Smíšená (narušený motorický a senzomotorický výkon ve vztahu k mluvnímu výkonu).
- Kondicionální (dítě si uvědomuje vadnou nebo nesprávnou výslovnost u jiných, ale u sebe ne).

Klasifikace podle stupně

- Dyslalie levis (simplex) - jednoduchá porucha nebo vada výslovnosti jedné nebo několika málo hlásek. Není narušena srozumitelnost řeči. Jde-li o poruchu nebo vadnou výslovnost hlásek artikulačně podobných nebo tvořených na jednom artikulačním místě označuje se toto jako dyslalie monomorfní.
- Dyslalie gravis (multiplex) těžká vada výslovnosti, je postižena artikulace většího počtu hlásek. Je narušena srozumitelnost řeči. V případě, že je narušena výslovnost více hlásek více artikulačních míst označuje se tato vada nebo porucha pojmem dyslalie polymorfní.
- Dyslalie universalis (tetismus, hotentotismus). Je postižena výslovnost téměř všech hlásek. Řeč je prakticky nesrozumitelná.
- Dyslalie kontextuální může být:
 - a) Hlásková, týká se jednotlivých hlásek.
 - b) Slabiková nebo slovní – izolované hlásky jsou tvořeny správně, ale ve slabikách nebo slovech jsou tvořeny chybně.

3.3 Emoční hledisko – sociální, motivační a morální zralost

Emoční hledisko školní zralosti v sobě zahrnuje především kontrolu a sebekontrolu citů i impulsů, které jsou předpokladem ke zvládnutí kázně při nástupu do školy. Emočně by dítě školák mělo být stále zralejší než v předchozím období, pro které bylo charakteristické kolísání nebo střídání nálad. Mělo by umět potlačit svou efektivitu a zvládnout regulaci svých přání. S tím souvisí schopnost rozdělit čas na učení a hru.

„Citová zralost dítěte vstupujícího do školy závisí především na jeho schopnosti kontrolovat lépe své afekty a impulzy (popudy k jednání). Umí odložit splnění svých přání a snášet i určité překážky, které se mu staví do cesty při úsilí o uspokojení okamžitých potřeb (zvyšuje se tedy jeho „frustrační tolerance“ – lat. frustrace – zklamat, zmařit: tolerance – snášet, přestát vydržet).“⁵³

Dítě nastupující do školy by se mělo umět na určitý čas separovat od rodiny. Rovněž by mělo zvládnout přijetí role školáka, diferencovaně reagovat na učitele a spolužáky. Musí zvládnout práci ve skupině, kooperovat a plnit požadavky skupiny, což úzce souvisí se sociální zralostí a připraveností.

- Při posouzení sociální zralosti si musíme všimnout, jak dítě navazuje kontakty s dospělými a dětmi. Je-li schopno potlačit své vlastní zájmy, zda je ochotno se podřídit ostatním, je-li schopné a ochotné pomoci. Jak řeší situaci v případě vzniku konfliktu.
- Morální hledisko souvisí s chápáním základních norem a hodnot. Morálka je v předškolním věku rigidní, má jednoznačná pravidla pro všechny situace bez ohledu na okolnosti. Svědomí funguje jako vnitřní regulátor se zvnitřněnými příkazy a zákazy. Dítě ví co je správné, co je dovoleno a co je zakázáno.
- Motivační hledisko ovlivňuje školní práci i chápání hodnot a významu školního vzdělávání. Jde především o zjištění úkolové a volní zralosti, tj. zralosti pro plnění úkolů. Na motivaci se značnou měrou podílí rodina.⁵⁴

Při posuzování motivačního hlediska nesmíme opomenout ani pracovní zralost, ze které rovněž vyplývá schopnost dítěte soustředit pozornost na plnění zadaného úkolu s určitou danou přesností v časovém úseku. Jestliže dítě vydrží pozorně a pečlivě pracovat i po delší čas, je velmi dobrý předpoklad pro zvládnutí výuky v základní škole.

⁵³ LANGMEIER, J., LANGMEIER, M., KREJČÍŘOVÁ D. *Vývojová psychologie s úvodem do vývojové neurofyzologie*. 1998, s. 81.

⁵⁴ ŠVINGALOVÁ, D. *Úvod do vývojové psychologie*. 2006, s. 50.

„Míra schopnosti soustředit se a udržet pozornost i na úkol, který dítě příliš nebaví, to patří k nejdůležitějším hlediskům při rozhodování o odkladu školní docházky“.⁵⁵

4 Podpůrné stimulační programy

V mnoha předškolních zařízeních, v pedagogicko-psychologických poradnách, v soukromých praxích speciálních pedagogů či logopedů, se můžeme setkat s nabídkou různých stimulačních programů, které slouží k přípravě předškoláků před nástupem do školy, dětem s odloženou školní docházkou nebo ke zmírnění obtíží vzniklých po nástupu do základní školy.

Podpůrné stimulační programy jsou cílenými postupy, při nichž jsou vytvářeny i posilovány reakce a psychické funkce potřebné pro zvládnutí školních nároků a každodenních školních situací. Cílem těchto programů je nastartování a vyladění schopností pro zvládání školních povinností. Podporují koncentraci pozornosti dítěte, formou každodenních krátkých cvičení usměrňují pozornost a soustředění. Významná je možnost spolupráce rodiče s dítětem, při které se rodič učí lépe s dítětem komunikovat.

4.1 Edukativně stimulační skupina

Edukativně stimulační skupiny pracují s materiály vytvořenými autorskou dvojicí Mgr. Jiřiny Bednářové a PhDr. Vlasty Šmardové, které jsou rovněž spoluautorkami celého programu. Jedná se o program rozvoje předškolních dětí, které jsou nějakým způsobem potencionálně ohroženy v počáteční fázi školní výuky. Hravou formou rozvíjejí schopnost a funkce důležité pro zvládnutí triví. K tomu, aby se dítě naučilo bez problémů číst, psát a počítat je zapotřebí souhry celé řady funkcí, které jsou rozděleny do několika oblastí.

- Jemná motorika, grafomotorika.
- Řeč, myšlení.
- Sluchové vnímání, sluchová diferenciaci, paměť, analýza, syntéza, vnímání a reprodukce rytmu a melodie řeči.
- Zrakové vnímání, zraková diferenciaci, analýza, syntéza, paměť.
- Prostorová orientace, pravolevá orientace, orientace v čase.
- Početní představy.

⁵⁵ KUTÁLKOVÁ, D. *Jak připravit dítě do 1. třídy*. 2005, s. 134.

Program skupin je rozvržen do 10 lekcí. Každá lekce má svou strukturu, jednotlivé činnosti se střídají a navazují na sebe. Lekce má hodinové trvání, obvyklá frekvence lekcí je jedenkrát za čtrnáct dní nebo jednou týdně.

Ve skupině pracuje 6-8 dětí. S dítětem je vždy přítomen rodič, který je seznámen s cílem lekce a významem prováděné činnosti. Přítomnost rodiče na lekci je velmi důležitá. Rodič získává nové náměty pro práci s dítětem, praktické ukázky toho, co má s dítětem dělat a jak rozvíjet potřebné schopnosti.

Rodič má rovněž možnost vidět své dítě při práci a spolupráci s ostatními dětmi. Vytváří se tak reálnější náhled na schopnosti, ale také limity dítěte, a tím se může i větší měrou podílet na rozhodování o jeho další perspektivě v případě nerozhodnosti při zvažování odkladu školní docházky. (Příloha č. 6, ukázka práce v edukativně stimulační skupině).

Edukativně stimulační skupiny se jeví jako velmi efektivní forma péče o děti ohrožené možnými výukovými či výchovnými problémy ještě před zahájením školní docházky. Mnohým dětem tak pomohou předejít školním nezdarům nebo je alespoň zmírnit. (Z materiálů pro účastníky kurzu, vydáno Pedagogicko - psychologickou poradnou v Brně).⁵⁶

4.2 Maxík

Maxík je stimulačním programem pro děti od pěti roků, děti s odloženou školní docházkou, které se připravují na vstup do školy, ale také pro malé školáky kterým se psaní a čtení ve škole příliš nedaří.

Program byl vytvořen na základě dlouholetých zkušeností s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami. Základem jsou materiály, které jsou součástí akreditovaného programu „Percepční a motorická oslabení ve školní praxi“, který je realizován Mgr. Pavlou Bubeníčkovou v OS Prodys Praha.

Cílem těchto stimulačních cvičení, jak uvádí Mgr. Pavla Bubeníčková, není redukce projevů, ale změna podmínek, za kterých může dítě podávat lepší výkon.

Kromě dětí jsou do tréninku zařazeni rodiče i učitelé, kteří jsou vedeni k chápání problému dítěte a respektování jeho základních potřeb. Důležitý je způsob vedení a postupu ze strany dospělého. Uplatňuje se laskavý přístup, vyhýbá se frustrujícím a stresujícím situacím, negativnímu hodnocení, memorování a napomínání dítěte.

Během 15 týdnů se rodič s dítětem společně věnují činnostem, které jsou zaměřeny:

⁵⁶ BEDNÁŘOVÁ, J. *Edukativně stimulační skupiny pro předškolní děti*. 1999, s. 6.

- Nácvik nových pohybových stereotypů – stabilní postoj, rovnováha, správný sed, zdravé dýchání, úchop psacího náčiní.
- Rozvoj komunikačních dovedností – pojmové myšlení, tvoření vět, porozumění obsahu slyšeného, správná výslovnost.
- Posilování dílčích funkcí v oblastech:
 - a) Oblast zraková.
 - b) Oblast sluchová.
 - c) Oblast prostorové orientace.
 - d) Oblast intermodality.
 - e) Oblast seriality.
- Grafomotorické dovednosti.
- Koncentrace pozornosti.

Celý program je koncipován tak, aby byla rovnoměrně posilována složka motorická, grafomotorická a percepční. Program je rozdělen do týdenních bloků, v nichž jsou opakující se úkoly sestaveny následovně:

- 1) Část motorická.
- 2) Nácvik grafomotorických dovedností.
- 3) Rozvoj percepčního vnímání – kartičky s obrázky.

Pořadí těchto činností je nutné dodržet z důvodu nácviku stereotypů a pracovních návyků. Rovněž je kladen důraz na rozvoj kognitivních-poznávacích funkcí. Při všech činnostech se dítě učí potupovat vždy po řádcích zleva doprava a shora dolů, tedy ve směru čtení. Cílem je posilování motoriky očních pohybů důležitých ke správnému rozvoji čtenářských dovedností. (Z materiálů vydaných OS Prodys Praha, sloužících k propagaci programu v mateřských školách).

4.3 HYPO

Autorkou programu HYPO je PhDr. Zdeňka Michalová, Ph.D. a kolektiv konzultantek. Vytvořila jej na základě svých zkušeností jak s individuálními, tak skupinovými rozvíjecími cvičeními určenými dětem předškolního věku, které od poloviny devadesátých let dvacátého století pořádala v rámci práce v oblasti psychologicko-pedagogického poradenství.

Cílem programu HYPO je prevence školní neúspěšnosti a rozvoj dovedností potřebných ke zvládnutí nároků, které jsou na ně v prvním ročníku základní školy kladeny.

Již podle názvu HYPO (kde HY znamená hyperaktivitu a či hypoaktivitu a Po pozornost) vyplývá, pro které jedince byl program původně koncipován. Dále je program vhodný i pro děti školsky nezralé s odkladem školní docházky, a to jak v případě prvního, tak druhého odkladu.

Program je koncipován tak, že se dá přizpůsobit potřebám každého konkrétního dítěte. Preventivně se dá použít i u dětí tzv. bezproblémových k procvičení dílčích dovedností potřebných ke zvládnutí učiva první třídy základní školy. Co se týče věku je program HYPO orientován na klienta ve věku od 5,5 – 6,5 let, účinný je až do věku 8 let. V případě dětí s lehkou mentální retardací až do 4. třídy. Program je určen především pro individuální práci, lze jej využít i pro práci skupinovou.

S vlastními materiály pracujeme po dobu 10 týdnů, 11. a 12. týden procvičuje dítě úkoly, které ještě dobře nezvládlo, nebo které je třeba zopakovat. Jedna lekce trvá týden. Každý den plní dítě 6-7 úkolů. Úkoly zaměřené na jednotlivé oblasti se opakují každý den, ale jejich obtížnost stoupá.

Součástí programu je také test (ukázka testu viz příloha č. 7) obdoba testů školní zralosti. Jedná se o sérii úkolů doplněné o hodnotící škálu, které dětem předkládáme před zahájením práce se samotným programem a po jeho skončení. Terapeutickým přínosem programu HYPO je pravidelná práce, kterou se rozvíjí pracovní návyky, cvičíme schopnost dítěte přijmout nějaký úkol, pracovat na něm a dokončit jej. Každodenní práci rodiče s dítětem dochází k posilování vzájemné vazby rodič dítě. Pro dítě je často také velkým přínosem, že má po dobu práce s programem rodiče pravidelně pouze samo pro sebe. (Z materiálu vydaného Privátní pedagogicko psychologickou poradnou v Berouně v roce 2002, pro potřebu zaškolení v programu HYPO).

Další stimulační programy vhodné pro přípravu dětí předškolního věku jsou:

- Náprava grafomotorických obtíží podle PaedDr. Heyrovské. Odstraňuje u dětí nesprávný úchop psacího náčiní. Je cvičením na rozvoj jemné i hrubé motoriky, vhodným pro děti od 5 let.
- KUPREV je individuální program pro děti od 4 let do zahájení povinné školní docházky i pro děti mladšího školního věku, zaměřený na orientaci v čase, prostoru a upevnění vlastní identity. Poskytuje i sociální vědomosti a orientaci.
- KUMOT je skupinový program pro rozvoj hrubé a jemné motoriky dětí ve věku 5 - 8 let. Díky tomuto programu se děti také seznamují s adekvátními způsoby řešení různých sociálních situací.

- Metoda dobrého startutu autorek Marty Bogdanowicz a Jany Swierkoszové sleduje rozvoj psychomotoriky ve všech aspektech v součinnosti se sférou emocionálně motivační a sociální. Přispívá k rozvoji řeči u dětí s normální psychomotorickou úrovní a aktivizuje její rozvoj. U dětí s poruchami vývoje upravuje nepravidelně se vyvíjející funkce. Tato metoda je zpracována do 25 lekcí a respektuje individualitu dítěte. Je velmi efektivní pro děti s odkladem povinné školní docházky, a je používanou metodou, u dětí z minoritních skupin jakými jsou romské děti, děti přistěhovalců a emigrantů.
- Podpůrný kurz pro děti oslabené a se specifickými poruchami učení (SPU) podle metodiky R. Feuersteina. Feuersteinova metoda instrumentálního obohacování (FIE) je program rozvoje pozornosti, paměti, vnímání, učebních postupů a návyků, vhodný pro děti a mládež od 5 let; program je realizován v jednohodinových lekcích přibližně 1 x týdně.

B. EMPIRICKÁ ČÁST

7. Cíl empirické části – popis průzkumu

Cílem empirické části bakalářské práce bylo zjištění úrovně informovanosti a motivace u rodičů budoucích žáků prvních tříd základních škol a jejich orientace v problematice školní připravenosti a školní zralosti. Co dělají rodiče pro bezproblémové zvládnutí nástupu jejich dětí do první třídy. Kolik času na přípravu svým dětem věnují. Jsou-li informováni o možnostech podpůrných programů jako je například program MAXÍK nebo HYPO. Kolik rodičů vyhledá odbornou pomoc a na jakém základu.

Podklady zpracované v této části práce by měly být základem pro zpracování návrhu opatření, které by rodičům pomohlo lépe se orientovat v této oblasti.

7.1 Hlavní předpoklady

1. Lze předpokládat, že nejméně 60 % rodičů budoucích žáků prvních tříd neví, co má jejich dítě před nástupem do první třídy znát.
2. Více než 75 % rodičů neví, kde vyhledat pomoc a potřebné informace při zvažování odkladu školní docházky.
3. Domnívám se, že jen 45 % rodičů je ochotno se přípravě dětí věnovat.

7.2 Metody sloužící k získání dat

K ověření mých předpokladů bylo použito metody dotazníkového šetření a metody rozhovoru.

- Dotazníková metoda

Tato metoda byla použita při získávání potřebných údajů jak od rodičů, tak od ředitelů základních škol v městské části ve které pracuji. Potřeba dotazníku pro ředitele škol vznikla až při zpracování dat z dotazníku pro rodiče předškoláků a potřeby získat praktické informace týkající se požadavků na průběh zápisu a současné požadavky metody spojené s těmito zápisy.

Oba dotazníky tvoří jak otevřené, tak uzavřené otázky. Otevřené otázky slouží k upřesnění, prověření správnosti a jako důkaz pochopení otázek uzavřených. Dotazníky viz příloha č. 8 a 9.

Dotazník pro rodiče předškoláků je složen z patnácti položek, kterými jsou převážně složené otázky. Tři položky jsou otázky uzavřené s možností jednoznačné odpovědi, tři položky jsou otázky otevřené a devět položek je kombinací odpovědí a, b, c, d, kdy vždy jedna z odpovědí umožňuje, nebo vyžaduje upřesnění, nebo odůvodnění.

Dotazník pro ředitele škol nemá, vzhledem k malému množství vypovídající hodnotu a slouží pouze jako podklad a námět k vytvoření informačního materiálu pro rodiče dětí z lokality Horních Počernic, městské části Prahy 20.

Vyhodnocením těchto dotazníků jsem získala potřebné a cenné informace pro další práci.

- Metoda rozhovoru

Metoda rozhovoru umožnila lépe pochopit některé odpovědi z dotazníkového šetření a byla základem pro tvorbu dotazníku pro ředitele škol. V mateřské škole, ve které pracuji, jsem měla možnost konzultovat odpovědi se všemi rodiči.

7.3 Popis zkoumaného vzorku

Dotazník pro rodiče předškoláků

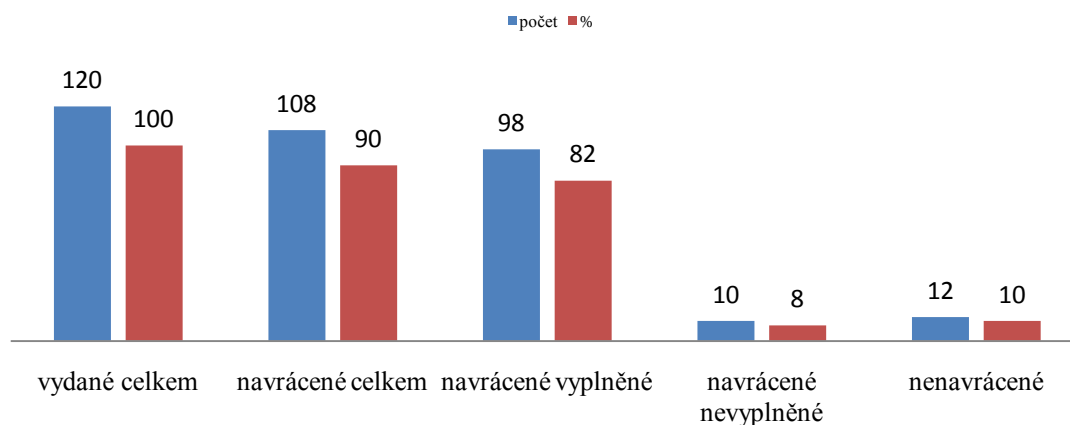
Dotazník, složený z 15 položek v počtu 120 kusů, byl vyhotoven a rozdán respondentům, kterými byli rodiče předškoláků, ve 4 mateřských školách v lokalitě Horní Počernice v obvodu městské části Praha 20. Před rozdáním finální verze dotazníků pro rodiče předškoláků, byla provedena před koncem školního roku 2008/2009 pilotáž. Výsledky byly značně zkreslené, neboť před koncem školního roku byli již všichni rodiče informováni a měli patřičné informace vzhledem k tomu, že se svým dítětem již zápis do 1. třídy základní školy absolvovali, nebo žádali o odklad školní docházky. Rovněž bylo třeba do dotazníku doplnit několik otevřených, kontrolních otázek, jelikož z některých odpovědí na uzavřené otázky s možností odpovědi ano/ne, nebylo jasné, zdali dotazovaní skutečně mají potřebné informace. Těchto dotazníků bylo rozdáno 15 kusů, návratnost byla 100%.

Návratnost dotazníkového šetření:

- Vydáno bylo 120 dotazníků.
- Počet navrácených dotazníků 108.
- Z tohoto množství se navrátilo 98 dotazníků vyplněných a 10 dotazníků prázdných. 43 kusů dotazníků bylo rozdáno v mateřské škole, ve které pracuji, z tohoto množství se vrátilo 40 vyplněných dotazníků.
- Celkem se nevrátilo 12 dotazníků, z toho 3 dotazníky byly z mé kmenové mateřské školy.

Návratnost dotazníků je tedy 90 %, návratnost vyplněných dotazníků je 82 %. 10 vrácených nevyplněných dotazníků tvoří 8 % a 12 nenavrácených dotazníků 10 % z celkového množství. 40 kusů dotazníků, které se vrátily vyplněné v mateřské škole, ve které pracuji, tvoří 41 % z celkového množství všech vyplněných a navracených dotazníků.

Dotazník pro rodiče	Počet kusů	%
Vydané dotazníky - celkem	120	100
Navracené dotazníky - celkem	108	90
Navracené dotazníky - vyplněné	98	82
Navracené dotazníky - nevyplněné	10	8
Nenavrácené dotazníky	12	10

Graf návratnosti dotazníkového šetření - rodiče

Dotazník pro ředitele základních škol

Dotazník pro ředitele základních škol je standardizovaným dotazníkem složeným ze čtyř položek, kterými jsou otázky. Jedna otázka je uzavřena s možností bodového ohodnocení závažnosti. Zbývající otázky jsou otevřené.

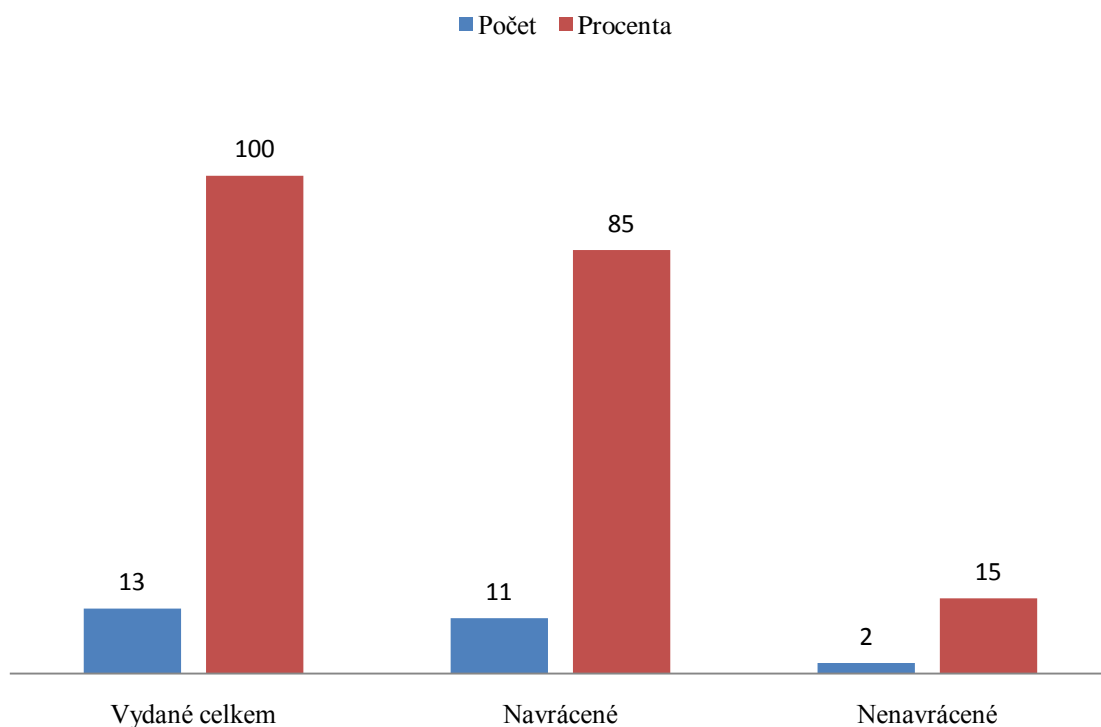
Cílem dotazníku bylo získat informace, které by pomohly při návrhu opatření, usnadňujících rodičům předškoláků lépe se orientovat v problematice školní zralosti, školní připravenosti a v požadavcích na dítě při zápisu do prvního ročníku základní školy. Dotazníky v celkovém počtu třinácti kusů byly rozděleny rozdány ve čtyřech základních

školách, které jsou v Horních Počernicích. Zbylých devět dotazníků bylo posláno v elektronické podobě do škol v obvodu Prahy 9.

- Rozdáno bylo 13 dotazníků.
- Vrátilo se 11 dotazníků (dotazníky rozdané v Horních Počernicích se vrátily všechny v počtu 4 kusy).
- Nevrátily se 2 dotazníky.

Návratnost dotazníků pro ředitele základních škol je 85 %. 2 nenavrácené dotazníky tvoří 15 % z celkového množství.

Dotazník pro ředitele	Počet kusů	%
Vydané dotazníky - celkem	13	100
Navracené dotazníky - celkem	11	85
Nenavrácené dotazníky	2	15

Graf návratnosti dotazníkového šetření - ředitelé základních škol

8. Získaná data a jejich interpretace

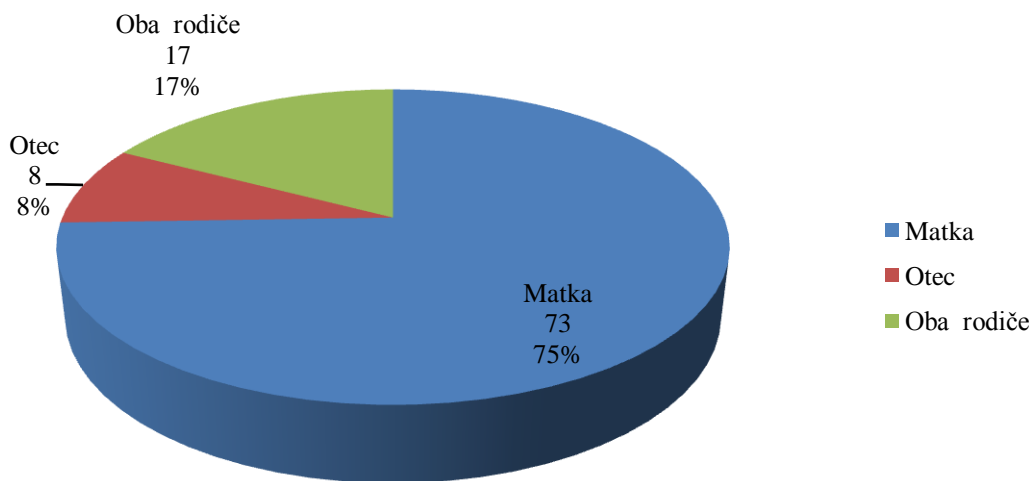
8. 1 Zpracování dotazníku pro rodiče předškoláků

Tabulka číslo 1: Udává počet dotazníků zodpovězených matkou, otcem, případně oběma rodiči. Dotazník byl dán vždy po jednom výtisku do rodiny respondentů, kterými byli rodiče předškoláka.

Tabulka číslo 1: Rozložení počtu respondentů

Respondent	Počet	%
Matka	73	75
Otec	8	8
Oba rodiče	17	17

Z celkového počtu 98 dotazovaných rodičů na první položku odpovědělo 73 matek, 8 otců a 17 rodičů společně.

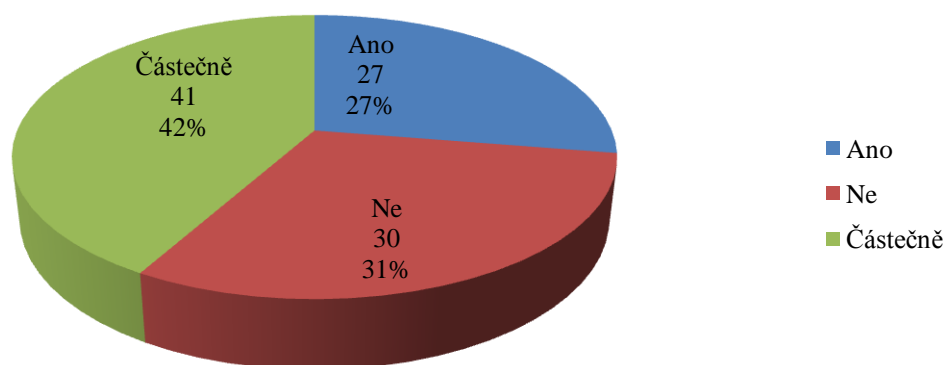
Graf 1: Rozložení počtu respondentů

Tabulka číslo 2: „Informovanost rodičů“, udává výsledek získaný odpovědí na druhou dotazníkovou položku „Víte, co by vaše dítě mělo znát a jaké dovednosti by mělo ovládat před nástupem do 1. třídy základní školy?“

Tabulka číslo 2: Informovanost rodičů.

Odpověď	Počet	%
Ano	27	27
Ne	30	31
Částečně	41	41

Na položku číslo 2 odpovědělo „Ano“ 27 respondentů, „Ne“ 30 a „Částečně“ 41 dotazovaných. Odpověď „Částečně“ považuji za nesprávnou, neboť odpověď vyžadovala uvedení příkladu a tyto příklady nebyly dostačující. Z těchto odpovědí lze usoudit, že 28% dotazovaných ví, 31% neví a 41% ví jen částečně, co by mělo jejich dítě znát a ovládat před nástupem do 1. třídy základní školy. Z odpovědí na druhou otázku vyplývá, že můj předpoklad, že nejméně 60 % rodičů dětí neví, co má jejich dítě před nástupem do 1. třídy znát, byl správný. Tento předpoklad dokladuje 30 odpovědí „Ne“, které činí 31 % z celkového množství všech odpovědí a 41 odpovědí „Částečně“ které tvoří 41 %, což je v celkovém součtu 72 %.

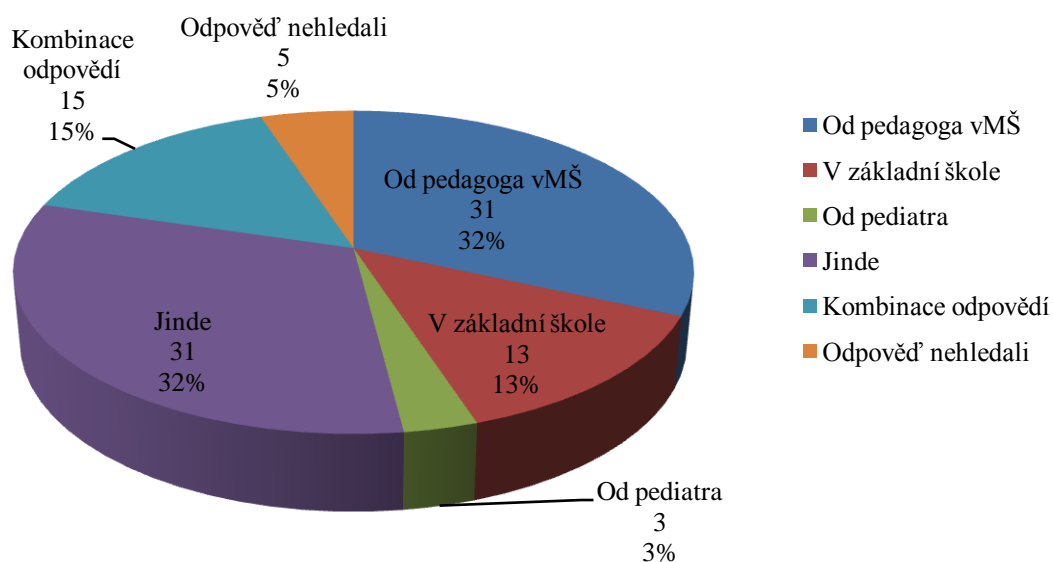
Graf 2: Informovanost rodičů

Tabulka číslo 3: „Získávání informací“, popisuje výsledky odpovědí na položku číslo 3. „Kde jste tyto informace získali?“

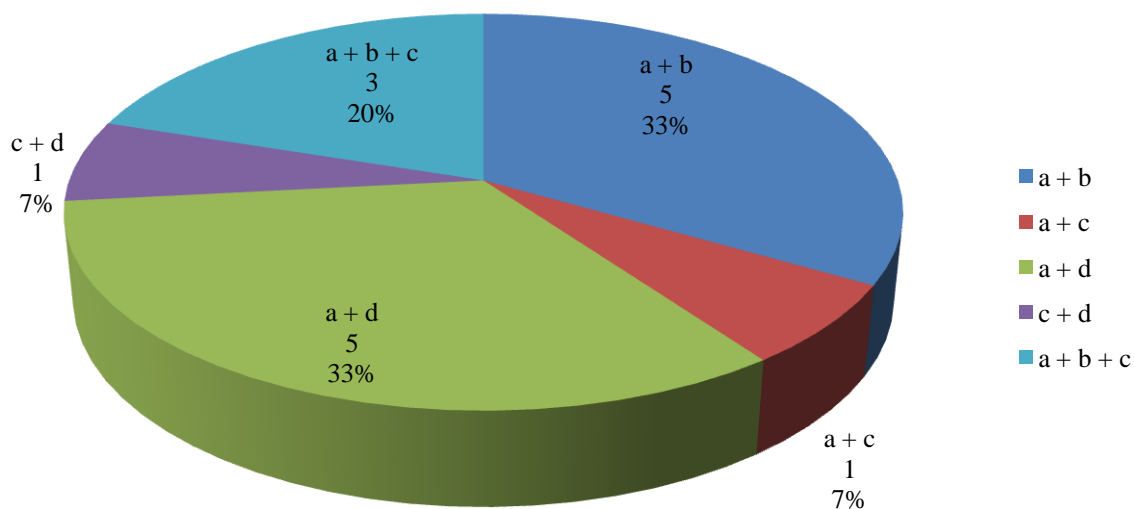
Tabulka číslo 3: Získávání informací

Kde jste informace získali	Počet	%
a) Od pedagoga v mateřské škole	31	32
b) V základní škole	13	13
c) Od pediatra	3	3
d) Jinde	31	32
e) Informace nehledali	5	5
f) Kombinace odpovědí	15	15

31 dotazovaných respondentů získalo potřebné informace od pedagogů v mateřské škole, 13 v základní škole, 3 získali informace od pediatra, 31 jinde - na internetu, 5 dotazovaných informace vůbec nevyhledalo. 15 odpovědí bylo kombinací varianty abcd; 5x a+b, 1x a + c, 5x a+d, 1x c+d, 3x a+b+c.

Graf 3: Získávání informací

Graf 3a: Kombinace odpovědí na položku č. 3

Z dotazníkového šetření i grafického znázornění vyplývá, že z 15 respondentů, kteří volili v různém složení kombinaci varianty a, b, c, d, 5 dotazovaných získalo informace od pedagogů v mateřské škole a základní škole, což odpovídá 33 %.

1 respondent uvedl, že získal informace od pedagogů v mateřské škole a u pediatra - 7 %.

5 rodičů od pedagogů v mateřské škole i jinde - 33 %.

1 rodič zvolil pro vyhledání informací k získání informací variantu od pedagogů v mateřské škole a od pediatra - 7 %.

Zbývajících 3 rodiče získávali informace od pedagogů v mateřské škole v základní škole a jinde, což činí 20 %.

Položka jinde zahrnovala nejčastěji odpověď týkající se získávání informací na internetu, nebo od kamarádek, jejichž dítě již docházku do základní školy zahájilo nebo rodiče žádali o odklad školní docházky.

Tabulka číslo 4: „Čas na přípravu“, poskytuje informace o časové dotaci, kterou jsou rodiče ochotni přípravě svého dítěte před nástupem do 1. třídy věnovat.

Tabulka číslo 4: Čas na přípravu

Časová dotace	Počet	%
a) Příprava není nutná	13	13
b) 30 minut	47	48
c) 45 minut	16	16
d) 60 minut	16	16
e) Více (90 minut)	1	1
f) Podle potřeby	3	3
g) Méně (10 minut)	2	2

Vyhodnocením položky číslo 4 vyplývá; 13 respondentů se domnívá, že příprava na školu není nutná.

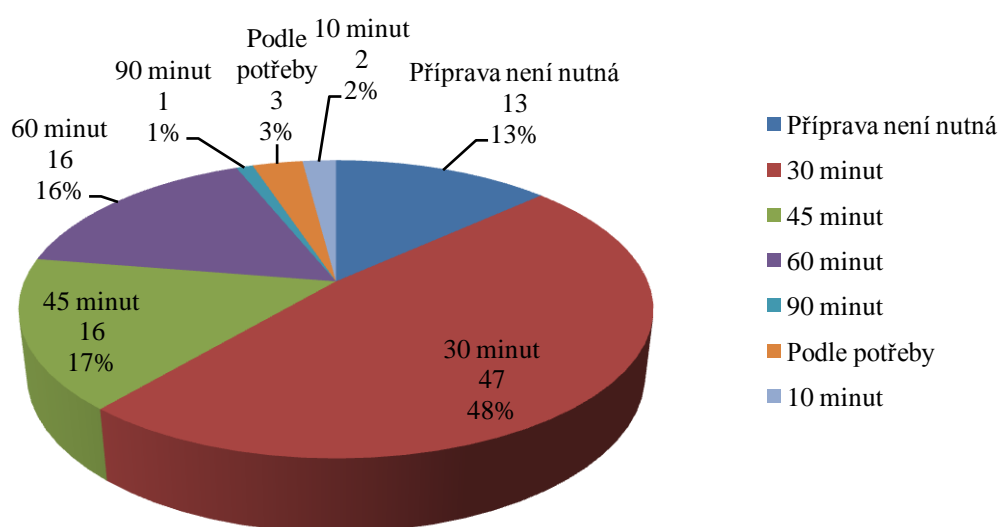
47 respondentů by věnovalo přípravě svého dítěte 30 minut.

Po 16 respondentech je ochotno věnovat přípravě 45 a 60 minut času.

1 rodič uvedl časovou dotaci 90 minut.

Podle potřeby by se přípravě věnovali 3 rodiče a 2 rodiče se domnívají, že stačí pouze 10 minut denně.

Můj předpoklad nebyl správný, jen 13 % rodičů uvedlo, že příprava dítěte není nutná.

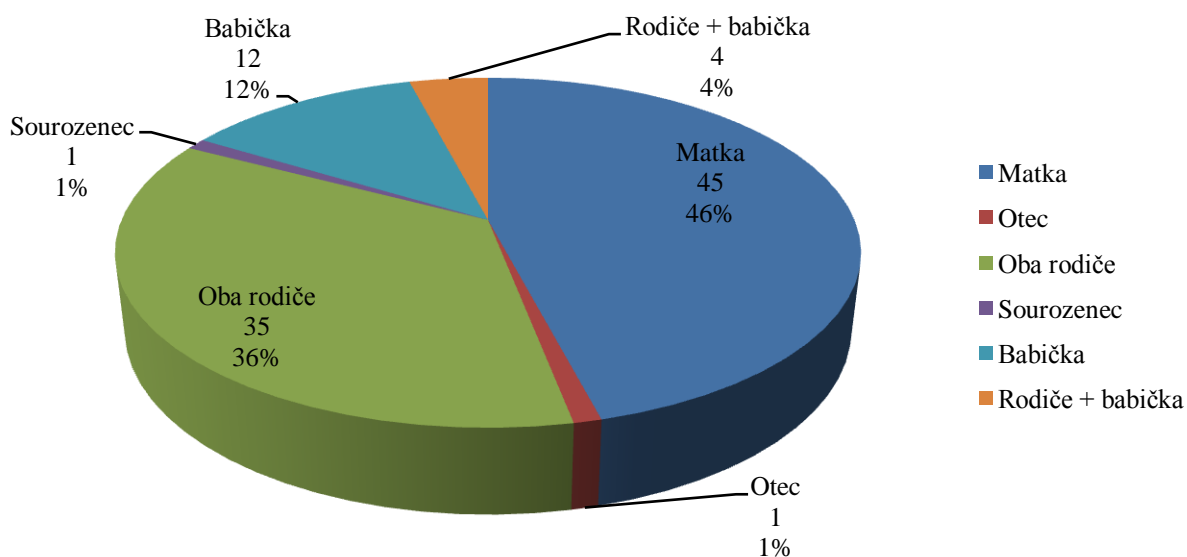
Graf 4: Časová dotace

Tabulka číslo 5: Znáznorňuje, kdo z rodičů, se přípravě dítěte věnuje, nebo bude věnovat.

Tabulka číslo 5: Osoby, které se přípravě dítěte budou věnovat

Osoba	Počet	%
Matka	45	46
Otec	1	1
Oba rodiče	35	36
Sourozenec	1	1
Babička	12	12
Rodiče + babička	4	4

Přípravě dítěte se podle údajů získaných dotazníkovým šetřením bude věnovat 45x matka, 1x otec, 35x oba rodiče, 1x starší sourozenec, 12x babička a ve 4 případech se přípravě dítěte budou věnovat rodiče ve spolupráci s babičkou.

Graf 5: Osoby, které se přípravě budou věnovat

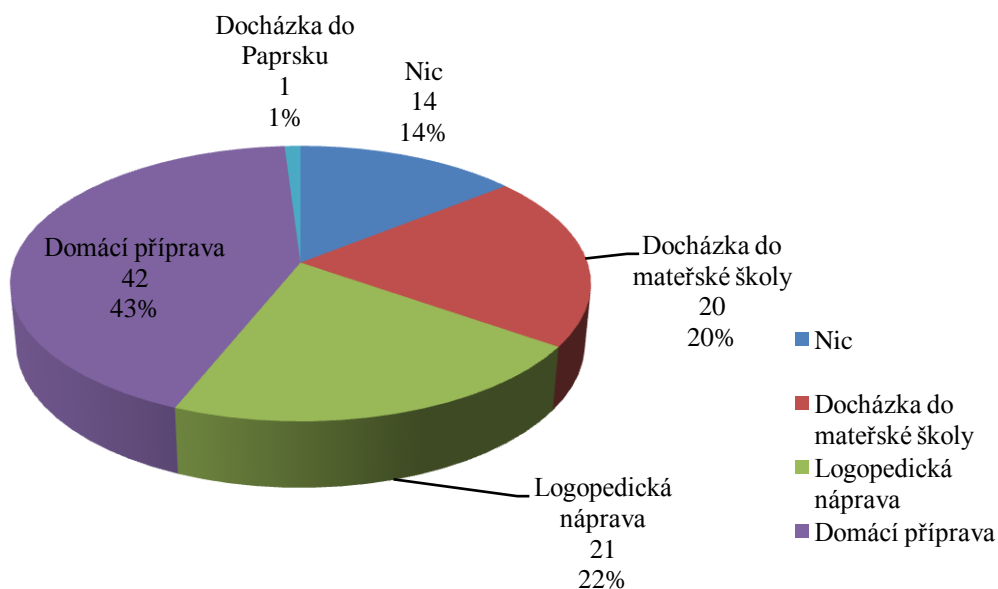
Tabulka číslo 6: Zaznamenává výsledky odpovědí na položku číslo 6,
 „Co pro přípravu Vašeho dítěte pro snadnější nástup do školy děláte nyní?“

Tabulka číslo 6: Příprava dítěte

Odpověď	Počet	%
Nic	14	14
Docházka do mateřské školy	20	20
Logopedická náprava	21	22
Domácí příprava	42	43
Docházka do Paprsku	1	1

Na otázku číslo 6 odpovědělo 14 dotazovaných slovem „nic“, 20 dotazovaných odpovědělo, že „dítě dochází do mateřské školy“.

21 dotazovaných rodičů uvedlo jako přípravu logopedickou péči, 1 rodič uvedl přípravu v Dětském centru Paprsek a 42 dotazovaných připravuje děti doma.

Graf 6: Co pro přípravu dítěte dělají rodiče

Nejčastější odpovědi na způsob domácí přípravy:

1. 17x Čtení (čteme dětem pohádky).
2. 15x Pracovní listy (vyplňování pracovních listů v různých dětských časopisech).
3. 9x Počítání, čtení, psaní (učíme se číst a psát písmenka).
4. 8x Komunikační dovednosti a psaní (odpovídáme na otázky a učíme se písmenka).
5. 7x Příprava dítěte v mateřské škole (dítě dochází do mateřské školy a pracuje v edukačně stimulační skupině).
6. 6x Kognitivní dovednosti a malování (procvičování barev, přespočetných představ, dnů v týdnu, pravolevé orientace a malování).
7. 5x Grafomotorika, (návuk správných grafomotorických dovedností, úchop sed).
8. 3x Zpěv.
9. 3x Hry (společenské, sportovní a pohybové).
10. 3x Počítačové hry a výukové programy.

Čtení pohádek, které vyplynulo z dotazníkového šetření na prvním místě, je velmi vhodné a důležité pro každé dítě v předškolním věku. Při poslechu pohádek dochází k rozvoji fantazie, rozšiřování slovní zásoby, rozvoji jazykového citu, fonemického uvědomování, k podpoře mluvní apetence i sociálních vazeb mezi dítětem a dospělými.

Čtení pohádek předchází čtení obrázků a symbolů, které je důležité pro návuk orientace na stránce a rozvoj zrakové percepce. Rovněž vyplňování různých pracovních listů v časopisech a knížkách určených předškolákům, vede dítě k podpoře pracovních návyků a ke komunikačním dovednostem, obzvláště pracuje-li dítě v přítomnosti rodiče, nebo jiného dospělého a má možnost zpětné vazby.

Domnívám se, že některé uvedené způsoby domácí přípravy nejsou pro dítě v předškolním věku vhodné, nebo dostatečné. Například návuk čtení a psaní je nevhodný a zbytečný. Zatímco rozvoj grafomotorických dovedností, správný úchop výtvarného nebo psacího materiálu, správný sed nebo sklon papíru, cvičení orientace na stránce, cvičení očních pohybů a koordinace oka a ruky je jedním z předpokladů zvládnutí techniky psaní v prvním ročníku základní školy.

Tabulka číslo 7: Zahrnuje odpovědi na položku číslo 7,
 „Kdo by měl dítě k zápisu do 1. třídy připravit?“

Tabulka číslo 7: Kdo zajistí přípravu

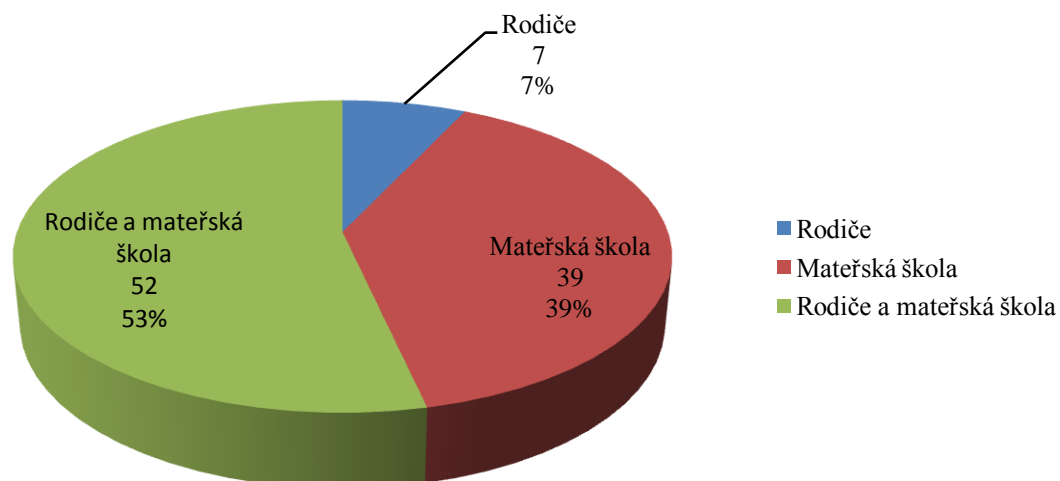
Odpověď	Počet	%
Rodiče	7	7
Mateřská škola	39	40
Jiné	52	53

V tabulce číslo 7 jsou uvedené názory respondentů, kteří se domnívají, že dítě by na nástup do 1. třídy základní školy měla připravit:

Mateřská škola - celkem uvedlo 39 respondentů.

7 respondentů se domnívá, že dítě mají připravit pouze rodiče.

Dítě by do 1. třídy měli připravit rodiče ve spolupráci s mateřskou školou, uvedlo 52 dotazovaných.

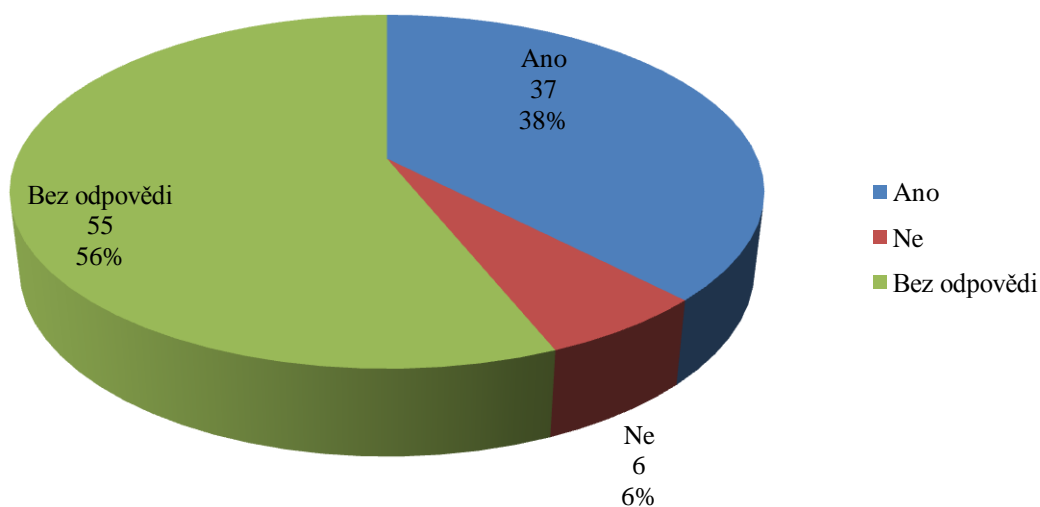
Graf 7: Kdo zajistí přípravu

Tabulka číslo 8: Udává počet respondentů, kteří věděli, jaký je rozdíl mezi školní zralostí a školní připraveností.

Tabulka číslo 8: Školní zralost a připravenost

Odpověď	Počet	%
Ano	37	38
Ne	6	6
Bez odpovědi	55	56

37 respondentů se domnívá, že ví, jaký je rozdíl mezi školní zralostí a školní připraveností, 6 respondentů uvedlo, že neví a 55 dotazníků zůstalo bez odpovědi.

Graf 8: Školní zralost a připravenost

S položkou číslo 8 úzce souvisí odpovědi na položku číslo 9, ve které měli respondenti uvést příklad školní zralosti a školní připravenosti. Po vyhodnocení této otázky vyplynulo, že z původních 37 odpovědí „Ano“ je jen 34 opravdu správných. Naopak kontrolní otázka ukázala, že z 6 respondentů, kteří odpověděli „Ne“ ve skutečnosti 3 odpovídající znají rozdíl mezi školní zralostí a školní připraveností. Finální výsledek tedy zůstává stejný.

Položka číslo 9 je kontrolní otázkou, která slouží k prověření skutečné znalosti respondentů v rozdílu mezi školní zralostí a školní připraveností.

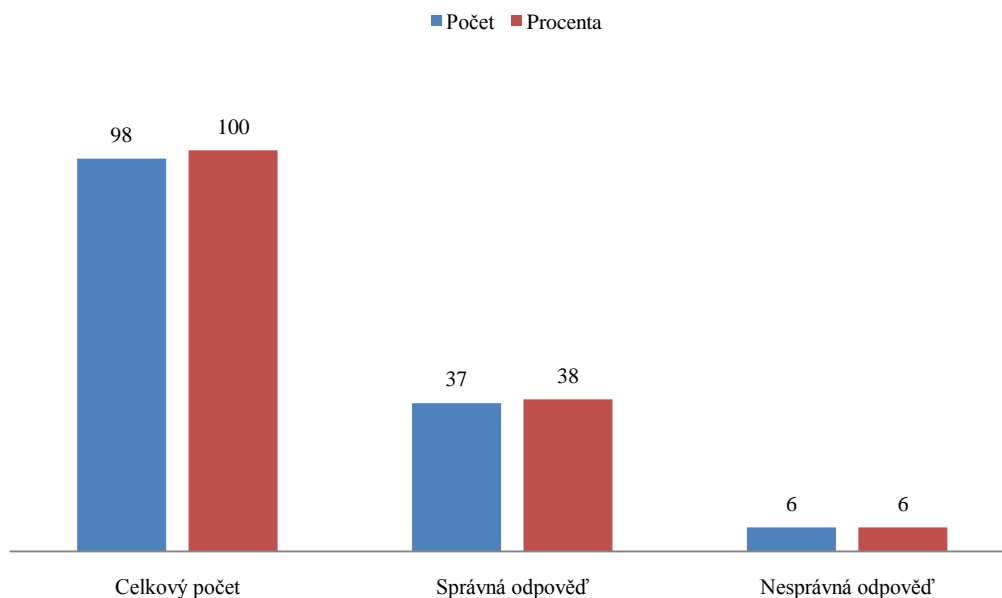
Tabulka číslo 9: Znalost rozdílu mezi školní zralostí a školní připraveností

Odpověď	Počet	%
Celkový počet	98	100
Správná odpověď	37	38
Nesprávná odpověď	6	6

Z celkového počtu 98 navrácených dotazníků obsahovalo 37 dotazníků správnou odpověď. Respondenti dokázali správně charakterizovat rozdíl mezi školní zralostí a školní připraveností.

Nejčastější odpovědi byly:

- Školní zralost - psychická zralost, schopnost samostatné práce, fyzická zralost.
- Školní připravenost - dosažené vědomosti a znalosti, barvy, výslovnost, umí držet tužku...

Graf 9: Znalost rozdílu mezi školní zralostí a školní připraveností

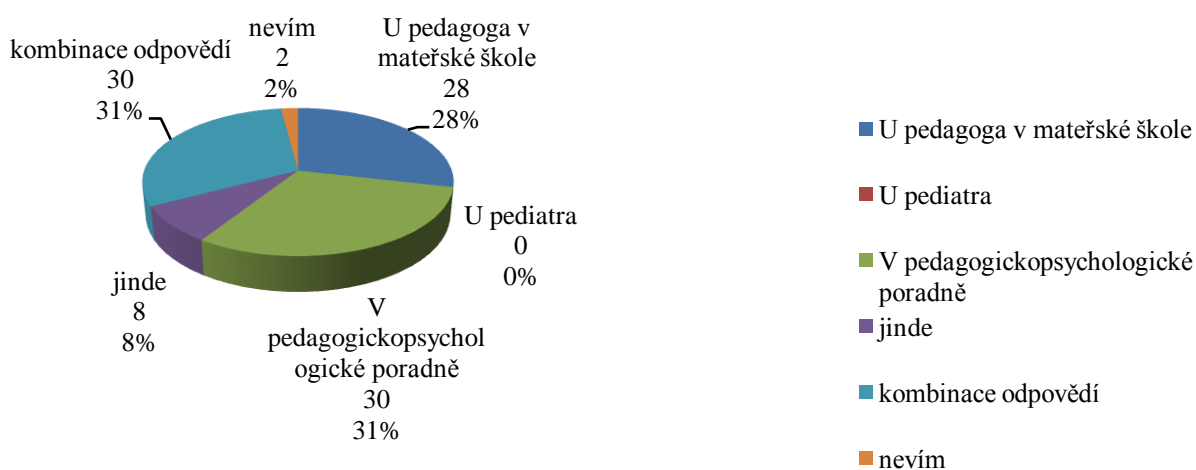
Odpověď na položku číslo 10 - „Kde budete hledat pomoc v případě, že si nebudete jisti, zdali Vaše dítě zvládne nástup a docházku do 1. třídy základní školy?“, je zaznamenána v tabulce číslo 10. Tabulka zaznamenává nejen možnosti odpovědí a, b, c, d, které byly respondentům v dotazníku nabízeny, ale i jejich kombinaci.

Tabulka číslo 10:

Odpověď	Počet	%
a) U pedagoga v mateřské škole	28	28
b) U pediatra	0	0
c) V pedagogicko-psychologické poradně	30	31
d) Jinde	8	8
e) Kombinace odpovědí a - d	30	31
f) Nevím	2	2

28 respondentů by v případě potřeby vyhledalo potřebné informace u pedagoga v mateřské škole, 30 dotazovaných v pedagogicko-psychologické poradně, 8 jinde, 2 dotazovaní nevěděli, kde potřebné informace získat, 30 respondentů by k získání informací využilo kombinaci možností a - d.

Kombinace odpovědí jsou zahrnuty v tabulce a v grafu číslo 10a.

Graf 10: Vyhledání informací

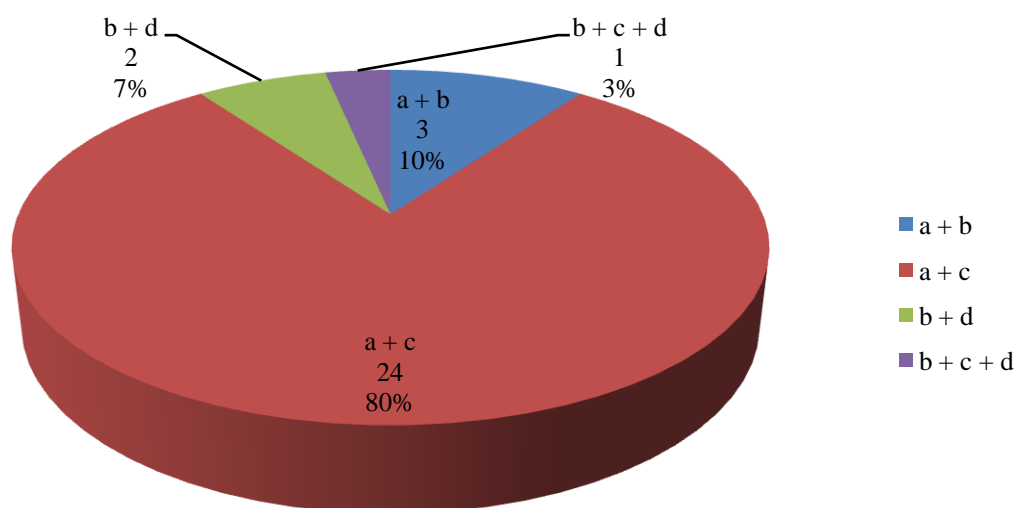
Tabulka číslo 10 a:

Odpověď - kombinace odpovědí otázka č. 10	Počet	%
a + b	3	10
a + c	24	80
b + d	2	7
b + c + d	1	3

3 respondenti by využili kombinaci možnosti a + b, to znamená, že by vyhledali pomoc u pedagoga v mateřské škole a u pediatra, 2 respondenti uvedli kombinaci b + d, informace by vyhledali u pediatra a jinde, 1 dotazovaný uvedl možnost kombinace b + c + d, přičemž „jinde“ je v obou případech internetový zdroj.

Nejvíce, 24 respondentů by vyhledalo pomoc v kombinaci a + c, u pedagoga v mateřské škole a v pedagogicko-psychologické poradně.

Celkově se pod položkou „jinde“ objevila 1x odpověď informace by získali při zápisu do 1. třídy základní školy a 8x internetový zdroj.

Graf 10a: Kombinace odpovědí položku č. 10

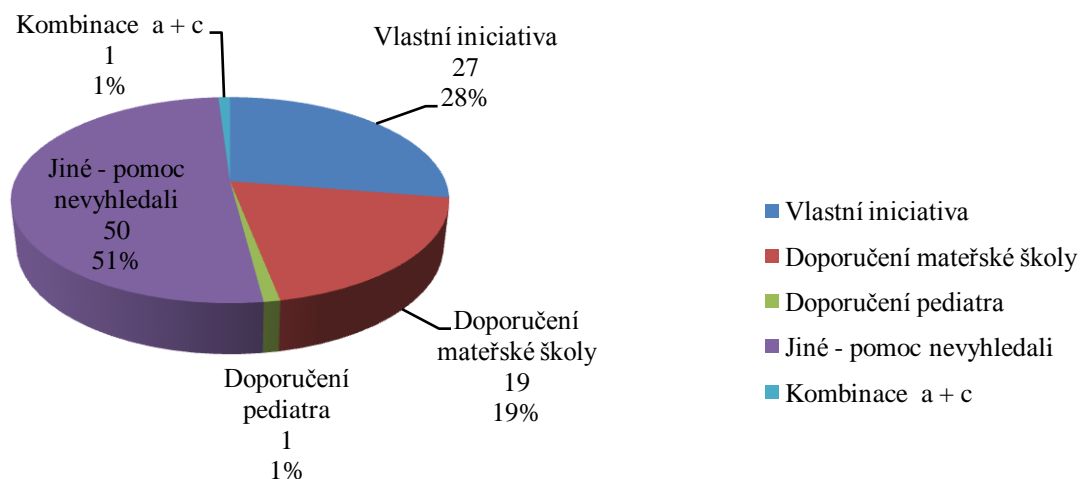
Odpovědi soustředěné v tabulce číslo 11 mapují z jakého důvodu, již někteří respondenti potřebnou odbornou pomoc vyhledali.

Tabulka číslo 11: Důvod k vyhledání odborné pomoci

Odpověď	Počet	%
a) Vlastní iniciativa	27	28
b) Doporučení mateřské školy	19	19
c) Doporučení pediatra	1	1
d) Pomoc nevyhledali	50	51
e) Kombinace odpovědí a - c	1	1

Z údajů uvedených v tabulce číslo 11 vyplývá, že nejvíce, 27 respondentů vyhledalo potřebnou pomoc pro své dítě z vlastní iniciativy, 19 respondentů vyhledalo odbornou pomoc na základě doporučení mateřské školy, přičemž v osmi případech bylo doporučení na základě logopedické depistáže, která v dané mateřské škole proběhla.

Jeden z rodičů vyhledal pomoc pro své dítě na doporučení pediatra, jeden na doporučení pediatra ve shodě s mateřskou školou a 50 respondentů uvedlo, že odbornou pomoc nevyhledali.

Graf 11: Důvod k vyhledání odborné pomoci

V tabulce číslo 12 a 12a, jsou vyhodnoceny odpovědi na položku číslo 12, „*Budete-li zvažovat odklad školní docházky, nebo žádat o odklad školní docházky, víte jakou formou a koho žádat?*“ V případě kladné odpovědi měli respondenti uvést příklad, jakým způsobem nebo koho budou o odklad školní docházky žádat.

Tabulka číslo 12:

Odpověď	Počet	%
Ano	48	49
Ano správná odpověď	28	
Ano nesprávná odpověď	13	
Ano bez odpovědi	7	
Ne	50	51

Z celkového počtu 98 respondentů odpovědělo 50 dotazovaných „Ne“ a 48 dotazovaných „Ano“. Po vyhodnocení kladných odpovědí vyplynulo, že z celkového počtu 48 odpovědí bylo 28 odpovědí skutečně správných, 13 odpovědí nesprávných a 7x bylo uvedeno „Ano“ bez udání příkladu. Těchto sedm odpovědí zahrnují rovněž do odpovědí nesprávných, neboť nemám kontrolu, že rodiče vědí jak, jakým způsobem a koho o odklad školní docházky požádat.

Z tabulky vyplývá, že můj druhý předpoklad nebyl správný. Jen 71 % rodičů neví jak žádat.

Tabulka číslo 12a: Skutečný stav odpovědí

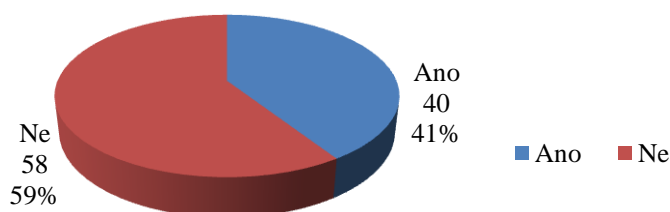
Odpověď	Počet	%
Ano	28	29
Ne	70	71

V tabulce číslo 13, jsou zaznamenány odpovědi na položku číslo 13, „Znáte nějaké stimulační nebo podpůrné programy, které by Vašemu dítěti usnadnily nástup do základní školy? V případě kladné odpovědi měli respondenti uvést příklad nějakého programu, nebo vhodný stimulační materiál.

Tabulka číslo 13:

Odpověď	Počet	%
Ano	40	41
Ne	58	59

40 dotazovaných odpovědělo a uvedlo příklad některého stimulačního nebo podpůrného programu, 58 dotazovaných zaškrtnulo odpověď Ne.

Graf 12: Skutečný počet odpovědí na položku č. 13

Nejčastěji uváděné programy, metody, materiály:

18x Program Maxík.

7x Edukačně stimulační skupina „Předškoláček“ (lekce probíhají přímo v naší mateřské škole).

7x Knižky s testy pro předškoláky, které jsou běžně v prodeji v obchodní síti.

4x program HYPO.

1x metoda Montessori.

1x Počítačový program ALÍK.

1x Šimonovy pracovní listy.

1x Logopedický program v televizním vysílání.

Odpovědi soustředěné v tabulce číslo 14: Udávají odpovědi na položku číslo 14, „Setkali jste se již se stimulačními programy Maxík, HYPO, Metoda dobrého startu?“

Programy Maxík a HYPO jsou rodičům nabízeny na informativních nástěnkách ve všech čtyřech mateřských školách v Horních Počernicích, kde byly dotazníky rozdány.

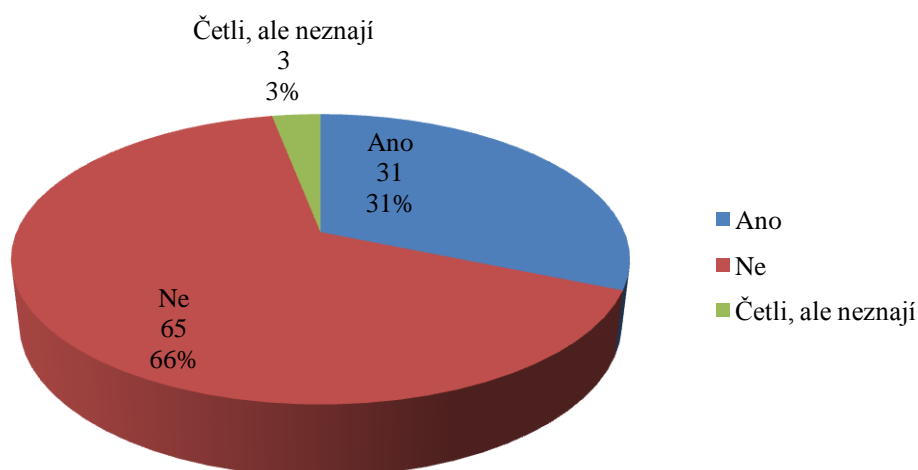
Tabulka číslo 14:

Odpověď	Počet	%
Ano, setkali	30	31
Ne, nesetkali	65	66
Četli na nástěnce v MŠ, ale neznají program	3	3

Z celkového počtu 98 dotazovaných odpovědělo 30 respondentů „Ano“ a 65 respondentů „Ne“. Na třech dotaznících se u odpovědi „Ne“, objevil dodatek, že dotazovaní vědí o existenci programu Maxík a HYPO z informačních nástěnek pro rodiče, které jsou umístěny v šatnách mateřských škol, ale program blíže neznají.

Tyto odpovědi řadím do kategorie „Ne“.

To znamená, že 68 respondentů odpovědělo „Ne“.

Graf 13: Počet rodičů, kteří se stimulačními programy setkali

Položka číslo 15, je kontrolní otázkou a úzce souvisí s položkou číslo 14, „*Kde jste se s nimi setkali, uveďte:*“

Nejčastější odpovědi na otázku číslo 15:

16x V mateřské škole.

6x U logopeda.

4x Od kamarádky.

1x Od Mgr. P. Bubeníčkové (autorka programu Maxík).

1x V pedagogicko-psychologické poradně.

1x V Paprsku.

1x Z nástěnky v základní škole.

8.2 Vyhodnocení dotazníků pro ředitele základních škol

Položka číslo 1: „*Jakou formou probíhá zápis do 1. třídy ve vaší základní škole?*“

Po vyhodnocení všech získaných odpovědí je jasné, že v současné době probíhá zápis do 1. třídy nejčastěji formou didaktické hry, která je motivována jako pohádka nebo pohádkový příběh. Toto bylo uvedeno ve všech jedenácti dotaznících.

Další metodou je pohovor, rovněž 11x.

1x byla uvedena ještě kresba a 1x poznávací test.

Položka číslo 2 - „*Co je pro vás při zápisu nejdůležitějším měřítkem.*“

Respondenti měli označit závažnost číselnou řadou

- Jako nejdůležitější měřítko bylo 6x zdůrazněna sociální zralost - schopnost přijmout roli školáka. V ostatních dotaznících byla školní zralost 1x na druhém a 2x na třetím místě.
- Jako druhé velmi důležité měřítko se na základě vyhodnocení dotazníků jeví sebeobsluha a samostatnost. Celkem uvedeno 5x, dále 1x na třetím, pátém a šestém místě.
- Školní zralost (posouzení kognitivního hlediska) je uvedena až na třetím místě ve 3 dotaznících. Ve zbývajících dotaznících byla školní zralost uvedena 2x na prvním místě, 2x na druhém místě a 1x až na čtvrtém místě v důležitosti.

- Emoční zralost byla uvedena 1x jako druhé, třetí, páté, šesté a sedmé a 2x jako čtvrté nejdůležitější měřítko při zápisu do 1. třídy.
- Jemná motorika a grafomotorické dovednosti se 1x objevily na třetím a sedmém místě a 2x čtvrtém a osmém místě v důležitosti.

V jednom dotazníku byly označeny všechny oblasti jako stejně důležité. U všech ostatních bylo zaznamenáno jen 1. - 3. místo v důležitosti.

Tabulka bodového vyhodnocení jednotlivých oblastí otázky položky č. 2:

Oblast	Pořadí							
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Školní zralost	2x	2x	4x	1x				
Sociální zralost	6x	1x	2x					
Biologická zralost		1x	1x	1x	1x	1x		
Emoční zralost		1x	1x	2x	1x	1x	1x	
Sebeobsluha		5x	1x		1x	1x		
Hrubá motorika						2x	3x	
Jemná motorika			1x	2x			1x	2x
Řeč a její roviny					2x			3x

Pořadí jednotlivých oblastí podle důležitosti, tak jak bylo uvedeno v dotaznících.

- Sociální zralost.
- Sebeobsluha.
- Školní zralost.

Položka číslo 3: „Domníváte se, že některá z uvedených oblastí není při zápisu důležitá, která?“

Nejčastěji byla tato otázka v dotaznících proškrtnuta, celkem 7x.

1x se objevila jako nejméně důležitá oblast biologická zralost.

1x jemná motorika, v tomto dotazníku byla vepsána poznámka, že grafomotorické dovednosti zvládají děti v průběhu 1. třídy.

Ve třech dotaznících byl kladen důraz na důležitost všech dotazovaných oblastí.

Položka číslo 4: „*Jiné měřítko, jiná oblast - uveďte:*“

I tato otázka byla ve většině dotazníků ponechána bez odpovědi, celkem 8x.

V jednom z dotazníků byla vepsána poznámka týkající se legislativy.

Děti, které dovrší k 31. 8. daného školního roku 6 let, musí být do školy zapsány, pokud si to rodič přeje i v případě, že se dítě jeví jako školsky nezralé a mateřská škola doporučuje zvažování odkladu školní docházky. 1x byla zdůrazněna připravenost rodičů, tato odpověď souvisí právě s celou mou prací. 1x jsou při zápisu sledovány oční pohyby.

Dotazník a výsledky v něm získané jsou důležité z hlediska další spolupráce zejména se školami v oblasti městské části Praha 20. Ve všech základních školách této městské části je kladen důraz především na sociální zralost, sebeobsluhu a školní zralost představující posouzení kognitivního hlediska dítěte. Dostatečná znalost obsahu zápisu a jeho formy jsou pro pedagogy vodítkem k rozvoji dítěte. Mechanicky naučené vědomosti bez předchozí zkušenosti a prožitku nejsou trvalé a nevypovídají o skutečné zralosti a schopnostech dítěte. Takto, ve spolupráci se základními školami lze děti v mateřských školách lépe připravit pro nástup do prvního ročníku podle požadavků na zápis konkrétní školy.

8.3 Shrnutí praktické části

Spolupráce základní školy, mateřské školy a rodiny je z hlediska přípravy dítěte předškolního věku pro nástup do 1. třídy velmi důležitá. Z výsledků získaných dotazníkovým šetřením a rozhovorem s rodiči vyplývá, že je třeba více spolupracovat a pomoci rodičům lépe se orientovat v této problematice, 52 % respondentů klade důraz na spolupráci rodiny a mateřské školy. Spolupráce školy a rodiny rovněž vychází z pojetí předškolního vzdělávání daného Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní výchovu.

„Úkolem institucionálního předškolního vzdělávání je doplňovat rodinnou výchovu a v úzké vazbě na ni pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Předškolní vzdělávání má smysluplně obohacovat denní program dítěte v průběhu jeho předškolních let a poskytovat dítěti odbornou péči.“⁵⁷

⁵⁷ SMOLÍKOVÁ, Kateřina, a tým autorů. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004*, 2006. S. 20.

Domnívám se, že velmi důležitou součástí přípravy budoucích prvňáčků, zejména těch, u kterých se již v mateřské škole projevují deficity a oslabení dílčích funkcí, je intenzivní a systematická práce pod odborným vedením pedagogů. Velmi dobrou je práce ve skupině spolu s rodičem, jako je tomu například při práci v Edukativně stimulační skupině. O názor na zařazení nabídky tohoto preventivního programu do práce mateřských škol jsem požádala spoluautorky a propagátorky tohoto programu Mgr. Jiřinu Bednářovou a PhDr. Miloslavu Svobodovou.

„Jaký přínos má pro pedagoga a dítě v předškolním věku práce Edukativně stimulační skupiny a jak důležitá je přítomnost rodiče?“

„Pro pedagoga nebo psychologa je tento typ práce velmi diagnosticky hodnotný, obohacující. Sleduje dítě v situaci, která je bližší realitě, každodennímu životu po zahájení školní docházky. Zároveň poznává i rodiče, jejich výchovné postoje, způsoby interakce a komunikace s dítětem, motivovanost k práci s dítětem. Přítomnost rodiče je velmi důležitá. Rodič získává náměty pro práci s dítětem, praktické ukázky toho, co a jak s dítětem dělat, jak rozvíjet potřebné schopnosti. Náplň lekcí je motivací, radou i inspirací. Dětem bojácným, úzkostným s adaptačními problémy přítomnost rodiče usnadňuje zvykat si na nové lidi, nové situace, zajišťuje jim pocit bezpečí. Rodiči tak umožňujeme vidět své dítě při spolupráci s ostatními dětmi, při záměrných činnostech, při práci s cizí osobou. Vidí, jak dítě reaguje, jak se zapojuje. Tím, že je rodič seznámen s cílem a záměrem aktivit, s metodickým návodem, může v činnostech pokračovat a pozorovat další vývoj dítěte. Vytváří si tak reálnější náhled na schopnosti, ale také limity dítěte, a tak se může i větší měrou podílet na rozhodování o jeho další perspektivě (kupříkladu o školním zařazení, lépe porozumí, co jeho dítě může a také potřebuje. Významná je i příležitost naučit se s dítětem lépe komunikovat, spolupracovat. Je to společně strávený čas. V mateřských školách lze program uplatnit pro práci s dětmi v tak zvaných řízených činnostech (tedy jako předškolní přípravu), jako součást celkového výchovně - vzdělávacího působení). Tímto se můžeme významně podílet na prevenci školního neúspěchu a jeho nepříznivých důsledků na vývoji osobnosti dítěte.“ (Se souhlasem autorky citováno z materiálů Pedagogicko - psychologické poradny Brno, souhlas viz příloha číslo 10).

9 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zmapování úrovně informovanosti znalostí a motivace rodičů předškoláků a jejich orientace v problematice školní připravenosti a školní zralosti, před nástupem dětí do prvních ročníků základních škol. Co dělají rodiče pro bezproblémové zvládnutí nástupu jejich dětí do první třídy. Kolik času na přípravu svým dětem věnují. Jsou-li informováni o možnostech podpůrných programů jako je například program MAXÍK nebo HYPO. Kolik rodičů vyhledá odbornou pomoc a na jakém základu.

Z odpovědí na druhou otázku zapsaných v tabulce číslo 2 a zpracovaných do grafu na straně 6, vyplývá, že můj předpoklad, že nejméně 60 % rodičů budoucích žáků prvních tříd neví, co má jejich dítě před nástupem do 1. třídy znát, byl správný. Tento předpoklad dokladuje 30 odpovědí „Ne“, které činí 31 % z celkového množství všech odpovědí a 41 odpovědí „Částečně“ které tvoří 41 %, což je v celkovém součtu 72 %.

Po zpracování odpovědí z položky číslo 12 a jejich převedení do tabulky číslo 12a, na straně 19, vyplývá, že můj druhý předpoklad nebyl správný. Jen 71 % z předpokládaných 75 % rodičů neví, kde vyhledat potřebné informace při zvažování odkladu školní docházky.

Vyhodnocením položky číslo 4, zpracované do tabulky číslo 4 a grafu na straně 9 vyplývá, že můj předpoklad nebyl správný. Jen 13 % rodičů z předpokládaných 45 % uvedlo, že příprava dítěte není nutná. Výsledky zpracované v tabulce číslo 4, jsou značně zkreslené a neodpovídají skutečnosti, neboť položka číslo 4, nevhodně nabízela rodičům k odpovědi časovou dotaci. Vzhledem k této chybě byly získány časové údaje, které jak se domnívám rovněž nejsou přesné. Z vlastní zkušenosti, a z práce v mateřské škole, kde vedu rozšířenou jazykovou výchovu, vím, že pro ty samé rodiče, kteří uvedli v dotazníku a při rozhovoru časovou dotaci 60 minut, je problém najít 5 minut ke každodennímu procvičení gymnastiky mluvidel.

Přesto, že se dva ze tří hlavních předpokladů práce nenaplnily, se domnívám, že tato práce měla smysl a byla účelná. Výsledky dotazníkového šetření vypovídají o stavu informovanosti rodičů v problematice školní připravenosti a zralosti obvodu městské části Praha 20 a staly se podnětem ke zpracování a navržení opatření, které by mělo pomoci rodičům budoucích žáků 1. tříd.

9.1 Navrhovaná opatření

1. Ve spolupráci se základními školami uspořádat vždy na počátku školního roku informativní schůzku pro rodiče předškoláků.
2. Utvořit jasný rejstřík základních pojmů týkajících se školní zralosti a školní připravenosti.
3. Vysvětlit rodičům možná rizika při nedostatcích v některé oblasti školní připravenosti.
4. Ve spolupráci se základními školami zdůraznit nejdůležitější oblasti, které upřednostňují jednotlivé školy městské části.
5. Seznámit rodiče s aktuální legislativou spojenou se zápisem do prvních ročníků základních škol.
6. Seznámit rodiče s možností odkladu školní docházky, vysvětlit rodičům jakým způsobem požádat o odklad školní docházky (potřebná doporučení, vyšetření, žádosti).
7. Nabídnout rodičům možnost práce v Edukativně stimulační skupině.
8. Doporučit rodičům podpůrné stimulační programy vhodné pro přípravu předškoláků.
9. Ve spolupráci s logopedem zajistit depistážní vyšetření dětí.
10. Doporučit rodičům vhodnou literaturu:
 - Školní zralost, Jiřina Bednářová, Vlasta Šmardová. Nakladatelství CPRESS
 - Diagnostika dítěte předškolního věku, Jiřina Bednářová, Vlasta Šmardová. Nakladatelství CPRESS.
 - Jak připravit dítě do 1. třídy, Dana Kutálková. Nakladatelství GRADA
 - Do školy s Tobiášem, Zdena Michalová. Nakladatelství Tobiáš.
 - Rozvoj zrakového vnímání pro děti od 4 do 6 let. Jak krtek Barbora našel cestu domů, Jiřina Bednářová. Nakladatelství CPRESS.
 - Grafomotorická cvičení, Věra Ovečková. Nakladatelství CPRESS.
 - Počítání soba Boba 1, 2, 3 díl, Jiřina Bednářová. Nakladatelství CPRESS.

10 Seznam použitých zdrojů

LOOSEOVÁ Antje-Carin, PIEKERTOVÁ Nicole, DIENEROVÁ, Gudrun *Grafomotorika pro děti předškolního věku*. 1. vydání, Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-540-7.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, ŠMARDOVÁ, Vlasta. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. 1. vydání, Brno: 2007. Computer Press a.s., ISBN 978-80-251-1829-0.

ČÁP, Jan, MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. 1. vydání, Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.

DVOŘÁK, Josef. *Logopedický slovník*. 2. vydání, Žďár nad Sázavou: Logopedické centrum, 2001. ISBN 80-902536-8.

HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. 1. vydání – opravený dotisk, Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-33-X.

HELUS, Zdeněk, HRABAL, Vladimír, KULIČ, Václav, MAREŠ, Jan. *Psychologie školní úspěšnosti žáků* 1. vydání. Praha: SPN, 1979. ISBN 14-722-79.

INIZIN, André (Fr), AZAROVÁ, Bohumíra. *Prediktivní baterie čtení*. Praha: IPPP, 1999.

KLENKOVÁ, Jiřina. *Kapitoly z logopedie II. a III.* 1. vydání. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-62-1.

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Jak připravit dítě do 1. třídy* 1. vydání Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-104-4.

KRAHULCOVÁ, Beáta. *Dyslalie*. 1. vydání. Praha: Beakra, 2007. ISBN 978-80-903863-0-3.

LANGMEIER, Josef, LANGMEIER, M, KREJČÍŘOVÁ Dana. *Vývojová psychologie s úvodem do vývojové neurofyzologie*. 1. vydání. Praha: 1998. H&H, ISBN 80-86180-03-4.

LANGMEIER, Josef., KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie* 2. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

MATĚJČEK, Zdeněk, DYTRICH, Zdeněk. *Děti rodina a stres*. 1. Vydání. Praha: Galén, 1994, ISBN 80-85824-06-X.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. 1. vydání. Praha: GRADA, 2005. ISBN 80-247-0870-1.

MERTIN, Václav, GILLERNOVÁ, Ilona. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-799-X.

PRŮCHA, Jan., WALTEROVÁ, Eliška., MAREŠ, Jan. *Pedagogický slovník*. 2. rozšířené a přepracované vydání. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-252-2.

SINDELAROVÁ Brigitte. *Předcházíme poruchám učení*. 1. vydání. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-85282-70-4.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina, a tým autorů. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004*. 1. rozšířené vydání. Praha: 2006, VÚP Praha, ISBN 80 87000-00-5

ŠVANCAROVÁ, Daniela, KUCHARSKÁ, Anna. *Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky*. 1. vydání. Praha: 2001. Scientia, ISBN 80-7183-221-9.

ŠVINGALOVÁ, Dana. *Úvod do vývojové psychologie*. 1. vydání. Liberec: Technická Univerzita v Liberci, 2006. ISBN 80-7372-057-4.

ŠVINGALOVÁ, Dana. *Teorie a praxe případové práce ve speciální pedagogice*. 1. vydání. Liberec: 2004. ISBN 80-7083-819-1.

TYMICOVÁ, Hana. *Nauč mě číst a psát*. 3. vydání. Praha: SPN, 1992. ISBN 80-04-26186-8.

TŘESOLAVÁ, Zdeňka, ČERNÁ, Marie, KŇOURKOVÁ, Marie. *Dříve než půjde do školy* 1. vydání. Praha: Avicenum, 1990. ISBN 80-201-0015-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie problémového dítěte předškolního věku*. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2000. ISBN 8-783-369-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie pro obor speciální pedagogika předškolního věku*. 1. vydání. Liberec: Technická Univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-213-5.

ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-544-X.

Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, Hlava I, § 36. Školský zákon - MŠMT ČR, [online].[citováno 2010-01-15] Dostupné z internetu:
<http://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon>

ŽÁČKOVÁ, Hana, JUCOVIČOVÁ, Drahomíra. *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství D&H, 2000.

Seznam příloh

Příloha číslo 1.....	Orientační test školní zralosti	(viz text strana 14)
Příloha číslo 2.....	Zápisní list do základní školy	(viz text strana 18)
Příloha číslo 3, 3 a.....	Žádost o odklad školní docházky	(viz text strana 18)
Příloha číslo 4.....	Zkouška lateralit	(viz text strana 29)
Příloha číslo 5.....	Reverzní test	(viz text strana 30)
Příloha číslo 6.....	Obrázek - práce ve skupině	(viz text strana 37)
Příloha číslo 7.....	HYPO, vstupní test	(viz text strana 39)
Příloha číslo 8.....	Dotazník pro rodiče předškoláků	(viz text strana 40)
Příloha číslo 9.....	Dotazník pro ředitele škol	(viz text strana 40)
Příloha číslo 10.....	e-mail, souhlas	(viz text strana 64)

Přílohy

Příloha č. 1

ORIENTAČNÍ TEST ŠKOLNÍ ZRÁLOSTI
ORIENTAČNÝ TEST ŠKOLSKÉJ ZRELOSTI

Příjmení a jméno dítěte: Priezvisko a meno dieťaťa:		
Datum narození: Dátum narodenia:	Věk: r. m. Vek: r. m.	Datum vyšetření: Dátum vyšetrenia:
Adresa rodičů: Adresa rodičov:		

1. Tady nakresli nějakého pána tak, jak to umíš.

1. Sem nakresli nějakého pána tak, ako to umíš.

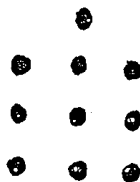
2. Podívej se, tady je něco napsáno. Ty ses ještě psát neučil(a), ale zkus, jestli bys to taky uměl(a). Hezky se dívej, jak je to napsáno a tadyhle vedle na to prázdné místo to tak napiš.

2. Pozri sa, tu je niečo napísané. Ty si sa neučil(a) písať, ale skús, či by si to tiež vedel(a). Dobře sa pozri, ako je to napísané a vedľa, na to prázdné miesto, to tak napíš.

Cingl osn

3. Tady jsou takové puntíky. Zkus to tadyhle vedle nakreslit zrovna tak.

3. Tu sú také bodky. Skús to tu vedľa rovnako nakresliť.

*Základní škola a Mateřská škola, Praha 9 – Horní Počernice, Spojenců 1408,
Tel./fax: 281 923 336, e-mail spojencu@volny.cz, IČO 63830817*

Příloha č. 2

ZÁPISNÍ LÍSTEK DO 1.TŘÍDY PRO ŠK. ROK 2009 - 2010

Jméno a příjmení: _____

Rodné číslo: _____ Zdravotní pojišťovna: _____

Datum narození: _____ Okres narození: _____

Místo narození: _____

Místo trvalého pobytu: _____ PSČ _____

Státní občanství _____

Mateřská škola _____

Matka:

Jméno a příjmení: _____

Bydliště: _____

Tel. spojení: _____ e-mail: _____

Doručovací adresa: _____

Otec:

Jméno a příjmení: _____

Bydliště: _____

Tel. spojení: _____ e-mail: _____

V Praze dne:

Sepsala:

Podpis zákonného zástupce dítěte:

6. Odklad povinné školní docházky

*Základní škola (název podle zřizovací listiny)
se sídlem
(poštovní doručovací adresa)*

V _____ dne _____

Panu - paní (žadateli o odklad)

Č.j.: _____ /2005

Odklad povinné školní docházky - rozhodnutí

Vážená paní (vážený pane),
obdržel jsem Vaši žádost o odklad povinné školní docházky Vašeho dítěte, které bylo letos na naší škole u zápisu do první třídy. Podle § 165, odst. 2, písmena c) zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) jsem rozhodl takto:

Vašemu dítěti _____ nar. _____
podle ustanovení § 37, odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

odkládám

začátek povinné školní docházky o jeden školní rok. Povinnou školní docházku zahájí ve školním roce

2006 / 2007.

Odůvodnění:

Řízení o odložení začátku povinné školní docházky bylo zahájeno z podnětu rodičů, na základě jejich žádosti, doložené doporučujícím posouzením příslušného školského poradenského zařízení a odborného lékaře. Po zvážení skutečností uvedených ve zprávách o vyšetření dítěte jsem rozhodl o odložení povinné školní docházky o jeden rok z důvodů

dočasné školní nezralosti.

Poučení: Proti tomuto rozhodnutí můžete podat odvolání prostřednictvím základní školy ke Krajskému úřadu (uvést adresu) do 15 dnů ode dne jeho doručení.

(úřední kulaté razítko)

(podpis)

(titul, jméno, příjmení)
ředitel školy

Základní škola a Mateřská škola, Praha 9 – Horní Počernice, Spojenců 1408

Žádost o odklad povinné školní docházky ve školním roce 2010 – 2011

Datum:

Žádám o odklad povinné školní docházky pro mého syna / dceru :

Jméno a příjmení dítěte:

Datum narození: Rodné číslo:

Místo trvalého pobytu:

Jméno a příjmení zákonného zástupce(ZZ):

.....

Trvalý pobyt ZZ (není –li totožný s adresou dítěte):

.....

Adresa pro doručování písemností:

.....

Telefon. spojení. E- mail:

podpis zákonného zástupce

Příloha č. 4

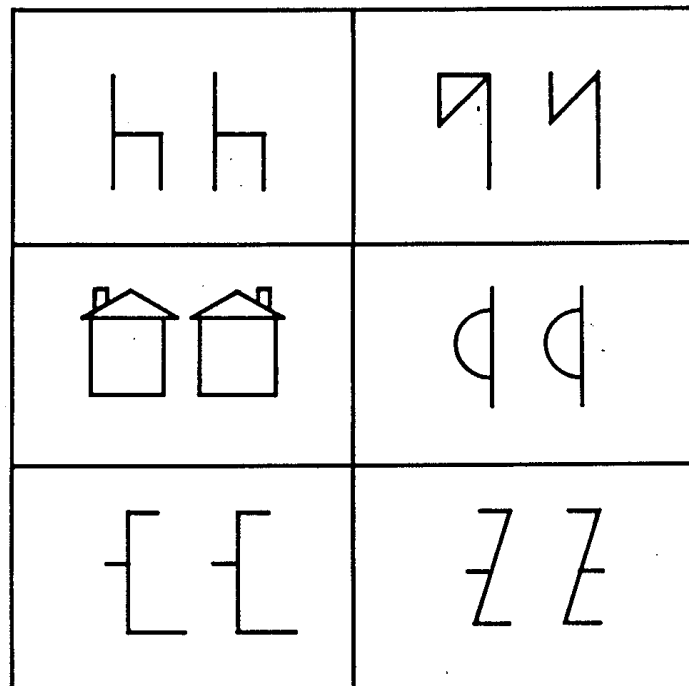
ZKOUŠKA LATERALITY MZ
Odpověďový arch

Jméno:	Datum narození:	Věk:
Horní končetiny: $DxQ = \frac{P+A/2}{N} \times 100 =$		Typ laterality /horní končetiny a oka/:
Datum vyšetření:		Vyšetřil:

	P	L	A	Poznámka
Horní končetiny				
1. Korálky do lahvičky				
2. Zasouvání kolíčků				
3. Klíč do zámku				
4. Míček do krabičky				
5. Jakou máš sílu!				
6. Stlač mi ruce k zemi!				
7. Sáhni si na ucho, na nos atd.!				
8. Jak nejvýš dosáhneš!				
9. Tleskání				
10. Jehla a nit				
Náhradní zkoušky				
11. Mnutí rukou				
12. Strouhat mrkvičku				
Oči				
1. Manoptoskop				
2. Kukátko				

R E V E R Z N Ý T E S T

PŘEZVISKO A MENO PŘÍJMENÍ A JMÉNO		DÁTUM NAR. DÁTUM NAR.		VEK VEK
BYDLÍŠKO BYDLÍŠTĚ		DÁTUM VYŠETR. DÁTUM VYŠETR.		
HS	CHYBY	ČAS	VS	
POZNÁMKY				

PŘÍKLADY - PŘÍKLADY

Práce v edukativně stimulační skupině

Rozvoj sluchového vnímání, určení počtu slabik ve slově.

**Z počátku pracují děti s názorem,
slovo vytleskají a znázorní počet slabik na kostkách.**

Příloha č. 7

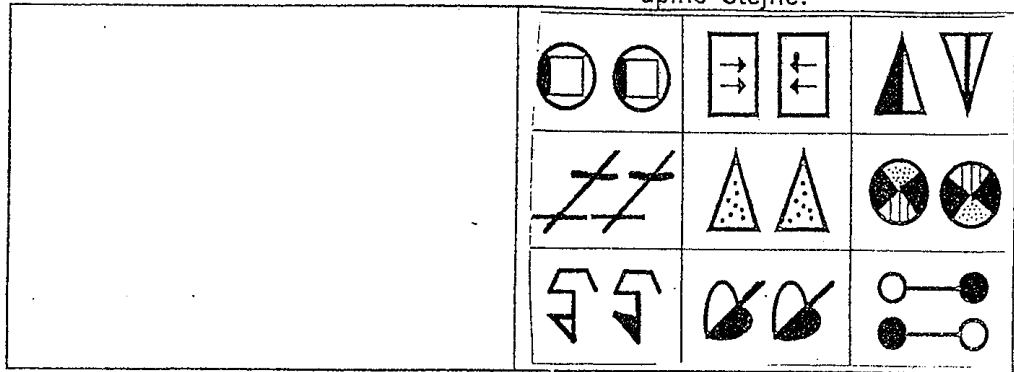
Stav percepčně - kognitivních funkcí před a po cvičení HYPO

Jméno dítěte _____ nar. _____

Adresa _____ počet získaných bodů _____

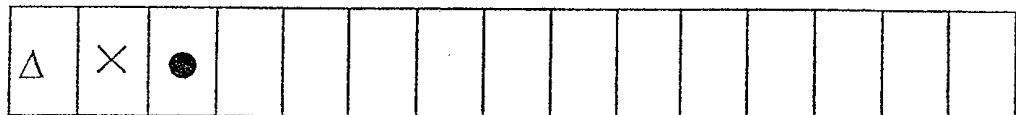
1. Tady nakresli nějakého pána:

2. Vybarvi ty obrázky, které nejsou úplně stejné:

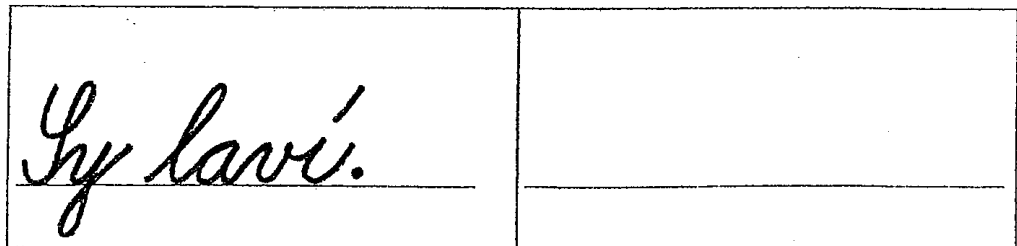
3. A do kolika umíš počítat? Hezky začni: jedna, no, jak je to dál?

4. A tady kresli do konce řádku tyto obrázky za sebou tak, jak je vidíš:

5. Spočítej, kolik je na obrázku křížků, hezky na každý ukaž a počítej nahlas. A kolik je tam křížků a koleček dohromady?

6. A tady zase zkus napsat to, co vidíš, aby to vypadalo co nejvíce stejně:

7. Co slyšíš v těchto slovech na začátku za písmenko?

Alík, Eva, opice, sirup, čelo, kapsa

A co v těch slovech slyšíš za písmenko na konci?

8. Dotkni se pravou rukou ramene, levou rukou pravého ucha, do pravého rámečku udělej hvězdičku

Příloha č. 8

Vážení rodiče, obracím se na Vás s prosbou o anonymní vyplnění tohoto dotazníku, který by měl sloužit jako podklad pro mou závěrečnou bakalářskou práci. Výsledky průzkumu této práce by měly pomoci Vám, rodičům předškoláků, k lepší orientaci v problematice školní zralosti a připravenosti.

Děkuji Vám za Váš čas a ochotu Milena Karlecová

Dotazník pro rodiče předškoláka

1. Kdo dotazník vyplní:

matka

otec

2. Víte, co by mělo Vaše dítě znát a jaké dovednosti by mělo ovládat před nástupem do 1. třídy základní školy?

- a) Ano – uveďte:
- b) ne
- c) částečně

3. Kde jste tyto informace získali?

- a) od pedagoga v mateřské škole
- b) v základní škole
- c) od pediatra
- d) jinde – uveďte

4. Kolik času denně jste ochotni přípravě Vašeho dítěte před nástupem do 1. třídy věnovat?

- a) příprava není potřebná
- b) 30 minut
- c) 45 minut
- d) 60 minut
- e) více – uveďte

Příloha č. 8

5. Kdo z rodičů se přípravě dítěte věnuje, nebo bude věnovat?

matka

otec

někdo jiný – uveďte:

6. Co pro přípravu Vašeho dítěte pro snadnější nástup do školy děláte nyní?

uveďte:

7. Kdo by měl Vaše dítě k zápisu do 1. třídy připravit?

a) rodiče

b) mateřská škola

c) jiné – uveďte

8. Víte jaký je rozdíl mezi školní zralostí a školní připraveností?

ano

ne

9. Prosím uveďte příklad:

Školní zralost:

Školní připravenost:

10. Kde budete hledat informace, nebo pomoc v případě, že si nebudete jisti zda-li Vaše dítě zvládne nástup a docházku do 1. třídy základní školy?

a) u pedagoga v mateřské škole

b) u pediatra

c) v pedagogicko-psychologické poradně

d) jinde – uveďte

11. Pokud jste odbornou pomoc již vyhledali, uveďte z jakých důvodů:

- e) vlastní iniciativa
- f) doporučení MŠ
- g) doporučení pediatra
- h) jiné – uveďte

12. Budete-li zvažovat odklad školní docházky, nebo žádat o odklad školní docházky, víte jakou formou a koho žádat?

Ano – uveďte:

ne

13. Znáte nějaké stimulační nebo podpůrné programy, které by Vašemu dítěti usnadnily nástup do základní školy?

ano – uveďte:

ne

14 Setkali jste se již se stimulačními programy Maxík, HYPO, Metoda dobrého startu?

ano

ne

15. Kde jste se s nimi setkali, uveďte:

Děkuji Vám za Váš čas

Příloha č. 9

Vážená paní ředitelko, vážený pane řediteli,
obracím se na Vás s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku, který by měl sloužit jako jeden z podkladů mé závěrečné bakalářské práce, jejímž hlavním tématem je informovanost a motivace rodičů v oblasti školní zralosti a připravenosti. Výsledkem této práce by měl být přehled nejdůležitějších znalostí a dovedností, které by mělo dítě před nástupem do 1. třídy zvládat, nebo ovládat.

Děkuji Vám za Váš čas a ochotu Milena Karlecová

1. Jakou formou probíhá zápis do 1. tříd ve Vaší základní škole? (formou testu, didaktické hry, pohovoru....)

Uveďte:

2. Co je pro Vás při zápisu nejdůležitějším měřítkem (označte číselnou řadou, nebo označte nejdůležitější)

Školní zralost - posouzení kognitivního vývoje – (základní matematické představy, znalost barev, vnímání času, vnímání prostoru a prostorových představ, zrakové vnímání, úroveň kresby)

Sociální zralost a sociální dovednosti – schopnost přijmout roli školáka

Biologická zralost – somatický a zdravotní stav, chronologický věk

Emoční zralost – sebekontrola citů a kázně

Sebeobsluha a samostatnost

Hrubá motorika

Jemná motorika a grafomotorické dovednosti (správný úchop a práce s výtvarným materiálem, laterálita)

Řeč a její jednotlivé roviny

3. Domníváte se že některá z uvedených oblastí není při zápisu důležitá, která? ☺

1. Jiné měřítko, jiná oblast – uveďte:

Příloha č. 10

----- Původní zpráva -----
Od: Bednářová Jiřina <jirina.bednarova@pppbrno.cz>
Komu: Milena Karlecová <MKarlecova@seznam.cz>,
Kopie:
Předmět: RE: prosba BC prace
Datum: 18.2.2010 08:42:37

Dobrý den,
vidíme, že jste se do práce pustila se spoustou energie.
V mailu hovoříte o knize. Nevím, zda máte na mysli pouze Diagnostiku
předškolního dítěte nebo i Školní zralost - Co by mělo umět dítě před vstupem do
školy, také Com. press (vyšla letos). V podstatě tam najdete odpovědi, které
potřebujete získat.
Druhou část odpovědí najdete v materiálu naší PPP - Edukativně stimulační
skupiny pro předškolní děti na str. 6.
Bohužel příloh do diplomových prací nejsme z časových důvodů schopny. Ale jeme
přesvědčeny, že odpovědi v uvedené literatuře by měly být dostatečné a můžete
použít jakékoliv citace.
Držíme Vám palce, aby jste v pohodě a bez velkého stresu diplomovou práci
dokončila.
Srdečně zdraví J.Bednářová a M. Svobodová

From: Milena Karlecová [mailto:MKarlecova@seznam.cz]
Sent: Wednesday, February 17, 2010 10:58 PM
To: Bednářová Jiřina
Subject: prosba BC prace

Doby den vazena pani magistro Bednarova a pani doktorko Svobodova, v minulem
skolnim roce jsem absolvovala dve Vase prednasky (1x DYS- centrum, 1X IPPP) a
tam jsem take ziskala od Vas emailovou adresu. Bbohuze tu na pani Svobodovou
nemohu najit, proto si dovoluji oslovit Vas obe najednou. Obracim se na Vas s
prosbou o napsani kratickeho komentare k memu dotazu, ktery by mel byt pozdeji pouzit jako
priloha k me BC prací.
Studuji specialni pedagogiku pro MS v Liberci a nyní jsem ve fazi kdy ji dopisuji.
Jako tema jsem zvolila "informovanost a motivaci rodicu v
problematice skolni zralosti a skolni pripravenosti". Provedla jsem dotaznikove
setreni (vratilo se mi 98 dotazniku). Ktere jsem vyhodnotil a zpracovala. V zaveru prace by
melo nasledovat doporučení a poučení pro rodice. Po dnesku jiz se nemusim ani
snazit nic vymyslet, protoze jsem si zakoupila Vasi uzasnou novou knihu z
nakladatelství CPress, o ktere jsem do dnesniho dne nemela ni potuchy. Tak ji
rodicum vlastne mohu jen doporučit. V nasi MS pracuje (od listopadu) ESS, vedena zkušenou
lektorkou. Od zari bych si
dalsi skupinu chtěla vest jiz sama. Vzhledem k tomu, ze jednim bodem dotazniku
je i otazka tykající se stimulačních programu. Chtela jsem Vas a pani doktorku
Svobodovou, se kterou jsem mluvila na seminari v IPPP, a ktera mi par radku
slibila, pozadat o komentar - "diskusi", na tema spoluprace dítěte s rodicem při
práci ve skupine, nebo nutnost pripravy u dětí u kterých se jiz v predskolním věku objevuje oslabeni
diltcich funkci. V zaveru ktery tedy zatím dopisuji se chci zamyslet
prave nad problematikou spoluprace rodic dítěte, rodic skola ve smyslu skolni žralost - je priprava dítěte
nutna? Nyni do prilohy k emailu prikladam oba dotazniky jen pro Vasi informaci a prosim
o souhlas ci zamitnutí (samozrejme ze chapu ze jste casove velmi vytizene) Pozdeji bych Van
pokud budete souhlasit poslala dalsi mail primo s otazkou, tak, aby se dal pozdeji prilozit jako priloka k
práci. Pokud budete chtít poslat celou práci... nebo vyhodnoceni dotazniku ci
neco jineho samozrejme zaslu vse. Dekuji za cas ktery jste venovala - venovaly uz jen precteni
meho emailu a budu cekat na odpoved at bude jakakoliv. S pozdravem a pranim
vseho dobreho Milena Karlecova

#